

RIJKSARCHIEF IN GELDERLAND

Gids voor de archieven van het Provinciaal Bestuur van Gelderland 1813 – 1949

M.P.J. Kok

Arnhem, 2001

Reeks Nadere Toegangen 3

ISBN 90 – 76255 – 06 - 7

Inhoud

- 1 Het belang van de archieven van het Provinciaal Bestuur 7
- 2 De plaats van deze gids in het geheel van de toegangen op de provinciale archieven 7
- 3 Een algemene zoekstrategie 8
- 4 De gedrukte informatie 10
- 4.1 Verslagen van de toestand der provincie uitgebracht door Gedeputeerde Staten (GS) aan Provinciale Staten (PS) 1814/15 – 1946 11
- 4.2 Provinciaal Blad 1815-1984 13
- 4.3 Notulen van het verhandelde door PS 1814–1959 14
- 4.4 Verslagen van de toestand van de gemeente uitgebracht door burgemeesters en wethouders aan de gemeenteraad 1851 – ca. 1935 15
- 5 Het archief van Gedeputeerde Staten van Gelderland 1813–1949 17
- 5.1 Verbalen/Bundels 18
- 5.2 Eigentijdse toegangen: de indices 19
- 5.3 Series van de registers van de (belangrijkste) besluiten en/of brieven 22
- 5.4 Overzicht van de rubrieken en subrubrieken in de inventaris van het archief van Gedeputeerde Staten 1813–1949 24
- 6 Het archief van Provinciale Staten van Gelderland 1814–1959 28
- 7 Het archief van de Gouverneur/Commissaris van de Koning(in) 1813–1950 31
- 8 Het archief van het Kabinet van de Gouverneur/ Commissaris van de Koning(in) 1825–1949 35
- 9 De archieven van de Commissarissen van de arrondissementen (later Kwartierscommissarissen), 1813–1817, Hoofdschouten, 1817–1825, en Districtscommissarissen, 1825–1850 37
- 10 Waterstaatsarchieven 44
- 10.1 Het archief van Provinciale Waterstaat 46
- 10.2 De archieven van Rijkswaterstaat in Gelderland 46
- 10.3 Rubrieken in het archief van Gedeputeerde Staten met informatie over droge en natte waterstaat 47
- 11 Archieven van provinciale commissies en stichtingen 48
- 12 Aanvullende informatie 51
- 13 Schematische weergaven van de algemene bestuursarchieven 52
- 13.1 Schema van de zoekstrategie voor het archief van GS 52
- 13.2 Tijdbalken bij de archiefbestanddelen van GS 53
- 13.3 Verkorte zoekstrategie voor het archief van GS 54
- 13.4 Schema van de zoekstrategie voor het archief van PS 54
- 13.5 Verkorte zoekstrategie voor het archief van PS 56
- 13.6 Schema van de zoekstrategie voor het archief van de Gouverneur/CdK en het Kabinetsarchief 57
- 13.7 Verkorte zoekstrategie voor het archief van de Gouverneur/Commissaris en het Kabinetsarchief 58
- 14 Bijlagen 59
- 14.1 Bevrijdingsdata van gemeenten in Gelderland 59
- 14.2 Lijst van polderdistricten 61
- 14.3 Lijst van waterschappen 64
- 14.4 Lijst van buitenpolders 65
- 14.5 Lijst van Gelderse gemeenten, 1850-1950 67
- 14.6 Lijst van Gouverneurs/Commissarissen van de Koning(in) in Gelderland 70
- 14.7 Lijst van griffiers in Gelderland 71
- 14.8 Lijst van gedeputeerden in Gelderland 72
- 14.9 Verklarende begrippenlijst 74

1 Het belang van de archieven van het Provinciaal Bestuur

De archieven van het Provinciaal Bestuur zijn een zeer rijke bron voor alle mogelijke soorten historisch onderzoek betreffende Gelderland in de 19e en in de eerste helft van de 20e eeuw. Ze bevatten historisch materiaal betreffende

- de gehele provincie
- steden, dorpen en streken
- personen, bedrijven, kerkgenootschappen, onderwijsinstellingen, enz.

De provinciale bestuursorganen fungeerden als

- **doorgeefluik voor regelgeving en informatie** tussen de **centrale regering** in Den Haag en de **lokale organen** (gemeenten, waterschappen) en andersom
- **toezichthouder** op de **lokale organen** namens de **centrale regering**
- daarnaast hadden ze nog **hun eigen regelgevende en uitvoerende taken**, die het **provinciale** niveau, het **lokale** niveau en de **individuele burger** raakten.

Deze functies betroffen de meest uiteenlopende maatschappelijke verschijnselen, eigenlijk alle facetten van de samenleving waarmee de overheid zich in de betrokken periode bemoeide. Over al deze functies en op al deze terreinen is informatie in de archieven van het Provinciaal Bestuur te vinden.

2 De plaats van deze gids in het geheel van de toegangen op de provinciale archieven

Deze gids is bedoeld om

- u een **overzicht** te geven van het hele bestand
- u te laten zien wat de onderlinge **verbanden** tussen de **afzonderlijke** archieven zijn
- u te helpen een **keus** te maken welk archief, of welk hoofdonderdeel daarvan, voor u – om mee te beginnen – het meest van belang is
- u te helpen binnen de meer ingewikkelde archieven **uw weg** te vinden

zodat u zo vlot en zo volledig mogelijk de informatie die voor uw onderzoek van belang kan zijn op tafel krijgt en daardoor voor uw eigenlijke archiefonderzoek zoveel mogelijk tijd overhoudt.

de archieven van het Provinciaal Bestuur	toegangnummer	deel inventaris en beginpagina
Provinciale Staten 1814-1959	38	1 : 11
Gouverneur, na 1850: Commissaris van de Koning(in) (CdK) (1813-1850)	40	1 : 37
Kabinet van Gouverneur/CdK (1825-1849)	41	1 : 63
Commissarissen van de arrondissementen/ Hoofdschouten/Districtscommissarissen	46	1 : 67
Gedeputeerde Staten	39	2 : 211 3 : 402
Tijdelijke provinciale besturen 1944/1945	44 en 45	4 : 619
Provinciale Waterstaat 1864-1949 (1955)	244	4 : 653
Provinciale commissies en stichtingen	diverse nummers	4 : 697
Provinciaal Blad 1815-1984	1118	4 : 761

Op elk van de archieven in het provinciale archieven-conglomeraat is een afzonderlijke toegang beschikbaar, waarin u meer gedetailleerde informatie vindt over de inhoud van dat archief en de archivalia waaruit het bestaat.

Deze toegangen kunt u raadplegen om te bepalen of, en zo ja welke onderdelen van het desbetreffende archief ("inventarisnummers") voor u van belang zijn, zodat u die archiefstukken ook daadwerkelijk kunt aanvragen en onder ogen krijgt.

De archieven van de Gouverneur en Gedeputeerde Staten (GS) en de archieven van de Kwartierscommissarissen, Hoofdschouten en Districtscommissarissen overlappen elkaar en vullen elkaar aan. Gemeenten en gouverneur correspondeerden namelijk zelden rechtstreeks met elkaar maar via kwartierscommissarissen, hoofdschouten en districtcommissarissen.

3 Een algemene zoekstrategie

De volgorde van de behandeling van diverse bestanddelen in deze gids wordt bepaald door de toegankelijkheid van de informatie.

Dat wil zeggen: de gids begint met die bestanddelen waar men het snelst informatie kan vinden. Tevens worden de beperkingen van de bestanddelen besproken en wordt er gewezen op andere zoekmogelijkheden.

Echter: voor uw benadering van het materiaal kan het van belang zijn of uw vraag meer concreet of meer algemeen gericht is.

a U zoekt informatie over een concreet geval, persoon, gebeurtenis, gemeente:

voorbeelden:

gegevens over het bedrijf van uw grootvader (–1950) te Ulft (GS archief, rubriek *handel en nijverheid*)

een uitbreidingsplan van de gemeente Rheden (GS archief, rubriek *gezondheidszorg, volkshuisvesting en wederopbouw, ruimtelijke ordening*)

de benoeming van uw grootvader tot cipier (GS archief, rubriek *justitie, politie en openbare orde*)

een verleende drankwetvergunning aan een café in Apeldoorn (GS archief, rubriek *drankwet en bestrijding drankmisbruik*)

de aanleg van de weg Dieren-Olburgen-Steenderen (GS archief, rubriek *wegen*)

de bouw van een huis op of aan een dijk in het polderdistrict Maas en Waal (GS archief, rubriek *waterstaat*)

de jaarrekeningen van de gemeente Dinxperlo over 1850–1860 (GS archief, rubriek *financiën*)

de opening van het nieuwe provinciehuis in 1923 (GS archief, rubriek *eigendommen en bezittingen*)

informatie over een lagere school te Rheden (GS archief, rubriek *onderwijs*)

benoeming van burgemeesters (GS archief, rubriek *bestuur en vertegenwoordiging*; Kabinetearchief)

schadevergoedingen voor auto's gevorderd door de Duitse weermacht, 1940–1949 (GS-archief, rubriek *landsverdediging*; griffie-archief Lochem 1944/1945, rubriek *financiën*).

Voor zulke concrete, gerichte vragen gaat u direct het *archief van GS* in. Het voordeel van het doen van onderzoek in het archief van GS is dat de informatie in eerste instantie is geordend op **onderwerp** en (voor zover bewaard) **voor de gehele periode bij elkaar zit**.

Voor plattelandsgemeenten in de periode 1813–1850 komen de *archieven van de Commissarissen van de arrondissementen (later Kwartierscommissarissen), Hoofdschouten en Districtscommissarissen 1813–1850* eerder in aanmerking (zie 9).

Bedenk dat er ook in het **gedrukte** materiaal een en ander aan individuele informatie zit, veelal in een verhelderende context (zie 4: De gedrukte informatie) .

b U doet een onderzoek naar *een meer algemeen of abstract verschijnsel of onderwerp*:

voorbeelden:

hoe was de algemene economische toestand rond 1900 (*Verslagen*)

waar hielden GS zich also mee bezig (*Verslagen, Provinciaal Blad*)

wegenreglementen, polderreglementen etc. (*Provinciaal Blad*)

welke maatregelen werden er in de periode 1914–1918 in Gelderland genomen (*Verslagen, Provinciaal Blad*)

sterftcijfers en doodsoorzaken in Gelderland (*Verslagen*)

de loop der bevolking, per Gelderse gemeente (*Provinciaal Blad, Verslagen*)

staten betreffende krankzinnigenzorg (*Verslagen*)

provinciale begroting, jaarrekening (*Provinciaal Blad*; GS-archief, rubriek *financiën*)

lijsten van gekozen gemeenteraadsleden (*Verslagen*)

lijsten met – door gemeenten te leveren – aantallen dienstplichtigen (*Provinciaal Blad*).

Voor een meer algemeen of abstract onderzoek raadpleegt u eerst *de gedrukte bronnen* en daarna *het archief van GS*, en wel het *algemene gedeelte* (niet op gemeente, waterschap enz. geordende) in elke rubriek. Het voordeel van gedrukte bronnen is dat ze informatie bevatten over talloze onderwerpen, vaak in samenvattende vorm, telkens per jaar.

4 De gedrukte informatie

Vanwege hun

veelomvattendheid
toegankelijkheid en
leesbaarheid

komen de stukken van het provinciaal bestuur die **in druk** verschenen zijn *het eerst* in aanmerking voor raadpleging.

De onderzoekswaarde van deze publicaties is bijzonder hoog:

- Ze geven, onderwerpsgewijs, per jaar een geweldige hoeveelheid informatie over “het Gelderse”.
- De meeste informatie is min of meer **algemeen** van aard (samenvattend voor de hele provincie, per gemeente of per onderwerp).
- Maar er is ook **concrete**, vaak persoonsgebonden informatie. Dit wordt per blok nader aangegeven.

Om welke publicaties gaat het ?

		jaren	toegang- nummer	inventaris- nummers	deel en pagina
4.1	Verslagen van de toestand der provincie Gelderland	1814/15–1946	38	1560–1679	1 : 24
4.2	Provinciaal Blad	1815–1984	1118	1 - 170	4 : 762
4.3	Notulen van de vergaderingen van de Staten van Gelderland	1814–1959	38	1288–1546	1 : 21
4.4	Verslagen omtrent de toestand der gemeenten ('gemeentever- slagen')	1851–circa 1935	39	1182–1594	2 : 236

4.1 Verslagen van de toestand der provincie uitgebracht door Gedeputeerde Staten (GS) aan Provinciale Staten (PS) 1814/15 – 1946

Toegang 38: deel 1, p. 24; inventarisnummers 1560 – 1679

De – wettelijk voorgeschreven – verslagen zijn jaaroverzichten van de toestand in de provincie, met veel staten en tabellen.

Ze waren niet alleen bedoeld voor PS want ze moesten ook een bijdrage leveren aan de vermeerdering van de 'kennis van ons gewest in al zijn onderdelen en belangen' (uit: Verslag 1893).

De deeltjes van vóór 1849 en ná 1922 zijn bescheiden van omvang. Ze verschenen vanaf 1826 in druk. De verslagen bevinden zich meestal ook bij de minuut-notulen van PS.

Onderzoekswaarde

Onderwerpen die – in welke vorm dan ook – aan de orde komen zijn:

armwezen	openbare veiligheid en gevangeniswezen
bevolking	onderwijs, kunsten en wetenschappen
handel, nijverheid	provinciaal bestuur
gemeentebesturen	rijksmiddelen
kerkelijke zaken	scheepvaart
landbouw	vervening
medische politie	waterstaat
militie	wegen.

Tevens bevatten de verslagen een schat aan **statistische informatie** (zowel voor de gehele provincie als per gemeente) zoals:

bevolkingscijfers (huwelijken, echtscheidingen, geboorte- en sterftcijfers, godsdienstige gezindte, doodsoorzaken, zieken en krankzinnigen), branden en rampen, militiecijfers, scholen, leraren en leerlingen, armwezen, landbouwproductiecijfers, cijfers van visvangsten en scheepvaarttellingen.

Ook treft men periodiek **persoonsgebonden informatie** aan, zoals:

lijsten van artsen, apothekers, vroedvrouwen, landverhuizers, burgemeesters, wethouders, raadsleden, provinciaal personeel, personeel van waterschapbesturen, legaten en eigenaren van stoomketels.

Vanaf 1893 worden er aan de verslagen (flinke) **bijlagen** toegevoegd. Zo zijn er de verslagen van de hoofdingenieur van Waterstaat, verslagen van de Onderwijsinspectie, verslagen van de inspecteur voor het Geneeskundig Staatstoezicht, verslagen van de toestand van geneeskundige gestichten, beslissingen op diverse beroepschriften, drankwetvergunningen en bevolkingscijfers.

Toegankelijkheid

- Een indeling in **hoofdstukken**.
- Vanaf 1865 per deel uitgebreid met een alfabetische **index op trefwoord**.

- Tevens zijn er twee delen met een **overzicht van de verslagen over 1848-1875** [toegang 38, inventarisnummers 1680 en 1681].

De aanwezigheid en gedetailleerdheid van bepaalde informatie in de verslagen verschilt per periode.

Zo vindt u over *Landverhuizers* in de periode 1850–1865: naam, beroep, woonplaats, reden van vertrek, bestemming etc.; na 1865 alleen het aantal landverhuizers per gemeente.

Tip

Alternatieven en aanvullingen:

(red. R. Wartena e.a.), *Statistieke beschrijving van Gelderland van 1808, deel I–III*, Arnhem 1986 (Werken Gelre, no. 37) [RAGId, studiezaal].

Statistieke beschrijving van Gelderland uitgegeven door de Commissie van Landbouw in dat gewest, Arnhem 1826 [RAGId, bibl. II-7 rood].

H.K. Roessingh en A.H.G. Schaars, *De Gelderse landbouw beschreven omstreeks 1825*, Arnhem 1996 (werken Gelre, no. 47). [RAGId, studiezaal].

Tijdschrift voor Staatshuishoudkunde en Statistiek, Zwolle 1841–1875 (vooral Veluwe).
G.A.M. Beekelaar, *Gelderland tussen 1840 en 1850*, Rapporten, verslagen en andere stukken omtrent de toestand in de provincie Gelderland, opgemaakt door de gouverneur in de jaren 1840–1848, Hilversum, 1997; gebaseerd op de originele verslagen in het Kabinetsarchief [41, inventarisnummers 1 en 2].

Verslagen van de rondreizen van de Gouverneur/CdK in Gelderland over 1853–1858 [40]; zie voor de inv.nrs de indices op de besluiten van de Gouverneur/CdK/GS.

Verslagen van de rondreizen van de Gouverneur/CdK in Gelderland over 1859–1908 [39, inventarisnummers 1134–1137].

J.J. Brugmans, “Statistieken van de Nederlandse nijverheid uit de eerste helft der 19e eeuw”. (Arnhem, Nijmegen, Zutphen en het gehele rijk). In: *Rijks Geschiedkundige Publicatiën*, deel 98, 99, Den Haag 1956 [RAGId, bibl. S 48].

D. Damsma, J.J.M.M. de Meere, L. Noordegraaf, “Statistieken van de Nederlandse nijverheid uit de eerste helft der 19e eeuw”. In: *Rijks Geschiedkundige Publicatiën*, deel 168, Den Haag 1979 [RAGId, bibl. S 48].

R. Reinsma, Verslagen van de onderwijsinspecteur Mr. H. Wijnbeek, verschenen in: *Bijdragen en Mededelingen van de Vereniging Gelre*, 61(1962/64), p. 291-327, 65(1971), p. 152-195, 67(1973), p. 86-122, 68(1974/75), p. 240-281 [RAGId, studiezaal I].

Zie voor diverse tellingen het archief van het *Economisch Technologisch Instituut (ETI) voor Gelderland* [RAGId, toegang 809, gedeelte *documentatie*].

4.2 Provinciaal Blad 1815-1984

Toegang 1118: deel 4, p. 762; inventarisnummers 1–170

De belangrijkste aanschrijvingen, besluiten, verordeningen en reglementen van de Gouverneur/CdK en van GS werden gedrukt en per jaar gebundeld.

Gelderse gemeenten waren op dit blad geabonneerd.

Onderzoekswaarde

De provinciale bladen geven u snel een beeld van de *taken* van de Gouverneur/CdK en GS en de *veranderingen* die hierin in de loop der tijd hebben plaatsgevonden.

U vindt echter ook **vele kleine besluiten** (b.v. een aanschrijving betreffende het zoeken naar een vermist paard, besluiten betreffende het houden van collecten, het houden van markten).

De provinciale bladen bevatten **enige persoonsgebonden informatie** zoals de namen van militairen (en hun korps), deserteurs (signalement!), leden van de militieraden, hoogstaangeslagenen, eigenaren van gekeurde stieren en hengsten, geneesheren, inspecteurs, vroedvrouwen, ijkers, schoolopzieners, commissieleden tot afneming van eindexamens, betaalmeesters, schatters en zettters voor diverse belastingen... De aanwezigheid en gedetailleerdheid van bepaalde informatie in de verslagen verschilt per periode.

Zo zult u lijsten met de namen van genees-, heel-, verlos-, vroedmeesters, apothekers, vroedvrouwen, drogisten, tandmeesters alleen voor de eerste helft van de 19e eeuw aantreffen.

Toegankelijkheid

Een alfabetische index op trefwoord, met een korte omschrijving van de inhoud van de circulaire, met een verwijzing naar jaar en nummer van de circulaire, aanwezig in elke band, vaak over meerdere jaren.

Voor de jaargangen 1815–1860 zijn er afzonderlijke registers (inventarisnummers 166–170).

Trefwoorden met veel verwijzingen zijn:

autobusdiensten, belastingen, dijks- en polderzaken, gemeentebesturen, geneeskunde, krankzinnigen, markten, militaire zaken, nationale militia, reglementen, schoolwezen, tramwegen, verkiezingen, veeziekten, wegen...

Een voorbeeld uit een alfabetische index (jaar 1829, p. 8):

Armwezen	<i>Uitnodiging tot het opgeven der kinderen, die naar Veenhuizen moeten worden opgezonden, en tot het melden der redenen, waarom zoo weinig lust tot die opzending wordt bespeurd</i>	1828	179
----------	---	------	-----

4.3 Notulen van het verhandelde door PS 1814–1959

Toegang 38: deel 1, p. 21; inventarisnummers 1288–1546

De notulen, dat wil zeggen: de officiële verslagen van het verhandelde in de vergaderingen zijn per zittingsdag en per besluit geordend. Vanaf 1845 werden de notulen en vergaderstukken per zitting gedrukt. Voor de periode 1814–1844 is er een gedrukt deel met een uittreksel uit de notulen en een register over 1814–1849.

De Provinciale Staten vergaderden één keer, na 1850 twee keer per jaar, meerdere dagen achtereen (*zittingen*). Elk deel begint met een lijst van de leden van PS. De notulen worden voorafgegaan door een presentielijst. Van 1 september 1941 tot 20 juni 1945 hebben PS niet gefungeerd.

Onderzoekswaarde

De **notulen** betreffen onder andere mededelingen en voorstellen van GS, beraadslagingen, amendementen, besluiten, stemgedrag, verslagen en adviezen.

De **bijlagen** omvatten alle stukken die nodig zijn voor de beraadslagingen, onder andere de provinciale begrotingen en rekeningen, (jaar)verslagen van diverse instanties (vaak de Afdelingen der Staten), schriftelijke antwoorden van GS, ontwerp-besluiten, ontwerp-overeenkomsten, ontwerp-reglementen en verzoekschriften.

Enige persoonsgebonden informatie kunt u vinden in de verzoekschriften, namen van personen die genoemd worden in diverse (jaar)verslagen en jaarrekeningen (griffier, leden van GS, ambtenaren van de provinciale griffie, leraren, leraressen, paardenfokkers, veeartsen).

In het deel: Uittreksel uit de notulen van de PS van Gelderland 1814–1844, en register 1814–1849 zit een lijst met de namen van de voorzitters, leden gedeputeerden, griffiers van 1814–1849 en hun diensttijd [toegang 38, inventarisnummer 1545].

Toegankelijkheid

Elk deel heeft een **bladwijzer**: een alfabetische index op trefwoord met een korte omschrijving, datering en nummer van het genomen besluit en een verwijzing naar het paginanummer. Er zijn ook bladwijzers verzameld, telkens over perioden van tien jaar: de 'Alfabetische registers, 1850–1930' [toegang 38, inventarisnummers 1548–1555].

Soms vindt u de bladwijzer aan het eind, soms tussen de notulen en de bijlagen.

Er is een uittreksel uit de notulen van de vergaderingen gehouden in de periode 1814–1844, met een alfabetische index over 1814–1849 [toegang 38, inventarisnummer 1545].

Een voorbeeld van een “bladwijzer” (Winterzitting 1918):

Alfabetische aanduiding der onderwerpen	omschrijving der onderwerpen en genomen besluiten	dagtekening en nummer der besluiten	bladzijde
Tramwegen	Verslag betreffende het verzoek van de Tramweg-Maatschappij “de Graafschap”, om subsidie tot voortzetting van de exploitatie harer onderneming (Bijlagen 36–36e) Naar de Afdelingen verzonden	18 December n° 15	50

De aanwezigheid en gedetailleerdheid van bepaalde informatie in de verslagen verschilt per periode.

4.4 Verslagen van de toestand van de gemeente uitgebracht door burgemeesters en wethouders aan de gemeenteraad 1851 – ca. 1935

Toegang 39: deel 2, p. 236; inventarisnummers 1182–1594

Deze jaarverslagen zijn te vergelijken met die van de provincie, alleen een bestuursniveau lager: de gemeente.

Ze waren wettelijk voorgeschreven en tegen betaling algemeen verkrijgbaar. De door de gemeenten verstrekte informatie werd ook gebruikt als basismateriaal voor de *verslagen van de toestand per provincie*.

Onderzoekswaarde

De gemeente-verslagen waren volgens een vast model ingericht en omvatten de volgende **onderwerpen** (hoofdstukken):

- armwezen
- bevolking (loop der bevolking)
- geldmiddelen
- gemeentebestuur
- gemeente-eigendommen, werken en inrichtingen
- kerkelijke zaken
- landbouw en veeteelt
- medische politie
- gemeentepolitie
- nationale militie en schutterij
- nijverheid, handel en scheepvaart
- onderwijs, kunsten en wetenschappen (namen van onderwijzers)
- verkiezingen (namen van burgemeester, wethouder, raadsleden, gemeenteamtensoren).

Tip

Alternatieven en aanvullingen betreffende gemeenten

Betreffende plattelandsgemeenten in de periode 1813–1850: de *archieven van de Kwartiers-commissarissen, Hoofdschouten en Districtscommissarissen 1813–1850* (zie 9).

De gemeenterekeningen in het archief van GS, *rubriek 6 Financiën, jaarrekeningen* [39, inventarisnummers 2317–4913.]

T. en J. de Roos, *Gemeentehuizen in Gelderland: van Aalten tot Zutphen*, Arnhem 1995 (werken Gelre no.46) [RAGId, studiezaal]; met lijsten van burgemeesters en secretarissen, en hun periodes.

(red. R. Wartena e.a.), *Statistieke beschrijving van Gelderland van 1808*. Arnhem (werken Gelre, no. 37) [RAGId, studiezaal].

Statistieke beschrijving van Gelderland uitgegeven door de Commissie van Landbouw in dat gewest, Arnhem 1826 [RAGId, bibl. II-7 rood].

Tijdschrift voor Staatshuishoudkunde en Statistiek, Zwolle 1841–1875 (vooral Veluwe).
G.A.M. Beekelaar, *Gelderland tussen 1840 en 1850*, Rapporten, verslagen en andere stukken omtrent de toestand in de provincie Gelderland, opgemaakt door de gouverneur in de jaren 1840–1849, Hilversum, 1997; gebaseerd op de originele verslagen in het Kabinetsarchief [41, inventarisnummers 1 en 2].

Verslagen van de rondreizen van de Commissaris in Gelderland over 1853–1858 [40]; zie voor de inv.nrs de indices op de besluiten van de Gouverneur/CdK/GS.

R. Reinsma, Verslagen van de onderwijsinspecteur Mr. H. Wijnbeek, verschenen in: *Bijdragen en Mededelingen* van de Vereniging Gelre, 61(1962/'64), p. 291-327, 65 (1971), p. 152-195, 67(1973), p. 86-122, 68(1974/'75), p. 240-281 [RAGId, studiezaal].

Verslagen van de rondreizen van de Commissaris in Gelderland over 1859–1908 [39, inventarisnummers 1135–1137].

J.J. Brugmans, "Statistieken van de Nederlandse nijverheid uit de eerste helft der 19e eeuw" (Arnhem, Nijmegen, Zutphen en het gehele rijk). In: *Rijks Geschiedkundige Publicatiën*, deel 98, 99, Den Haag 1956; [RAGId, bibl. S 48].

D. Damsma, J.J.M.M. de Meere, L. Noordegraaf, "Statistieken van de Nederlandse nijverheid uit de eerste helft der 19e eeuw". In: *Rijks Geschiedkundige Publicatiën*, deel 168, Den Haag 1979 [RAGId, bibl. S 48].

Zie voor diverse tellingen het archief van het *Economisch Technologisch Instituut (ETI) voor Gelderland* [RAGId, toegang 809, gedeelte *documentatie*].

De gemeente- en streekarchieven.

5 Het archief van Gedeputeerde Staten van Gelderland 1813–1949

Toegang 39: deel 2–3

De Gouverneur/CdK vormde samen met Gedeputeerde Staten het dagelijks bestuur van Gelderland. Zij behandelden vrijwel alle zaken betreffende het bestuur van de provincie. Daarom vormen hun archieven niet alleen qua omvang maar ook qua inhoud de belangrijkste bron voor informatie over het functioneren en de werkzaamheden van het provinciaal bestuur van Gelderland en over alles, wat er gebeurde in Gelderland en waar de provincie iets mee te maken had.

Het archief van GS bestaat uit:

Verbalen/Bundels	zie 5.1 op p. 16 e.v.
-------------------------	------------------------------

Tot 1923 was het archief van GS geordend volgens het **verbaalstelsel**. Bij een verbaalstelsel worden de archiefstukken per vergaderdag en besluitnummer geordend. Ze zijn dus eigenlijk een reeks bijlagen bij de notulen van GS. Door diverse veranderingen in de ordening is er echter geen sprake meer van verbalen, maar eerder van **bundels**: de stukken zijn op **onderwerp** geordend.

Eigentijdse toegangen: de indices	zie 5.2 op p. 17 e.v.
--	------------------------------

Eigentijdse toegangen zijn hulpmiddelen die gemaakt en gebruikt zijn om archiefstukken in het eigen archief te vinden en die met de archiefstukken zijn overgedragen. Door herordeningen is het verband tussen de archiefstukken en eigentijdse toegangen grotendeels verloren gegaan, maar soms zijn ze door hun uitgebreidheid een goede bron op zich.

Series van de registers van de (belangrijkste) besluiten en/of brieven	zie 5.3 op p. 20 e.v.
---	------------------------------

Registers waarin de **volledige teksten van brieven en besluiten** door de archiefvormer werden ingeschreven. De afschriften van de besluiten en de brieven zijn door de voorzitter en/of griffier **ondertekend** en zijn daardoor authentiek en hebben bewijskracht.

Zie voor de periode september 1944 - juni 1945 de **Archieven van de tijdelijke provinciale besturen 1944/1945**. Na de slag om Arnhem viel de provincie Gelderland uiteen in een bevrijd en een bezet gedeelte met ieder een eigen provinciaal bestuur:

Inventaris van het archief van het tijdelijk provinciaal bestuur van Gelderland in het bevrijde gebied, gevestigd te Nijmegen, 1944–1945 [toegang 44, deel 4].

Inventaris van het archief van het tijdelijk provinciaal bestuur van Gelderland in het bezette gebied, gevestigd te Lochem, 1944–1945 [toegang 45].

Zie betreffende de provincie Gelderland, 1944–1945 ook de **Archieven van het Militair Gezag in Gelderland (1941) 1944–1946 (1948)** [toegang 1037, deel 4]. Dit bureau bereidde de opbouw voor van een gezagsapparaat voor Gelderland na de bevrijding.

Tip

Door de vage afbakening van de bevoegdheden en de taken van de verschillende onderdelen van het provinciaal bestuur en door onvolkomenheden bij de archiefvorming liggen de grenzen tussen de bestanddelen:

- het archief van de Gouverneur/Commissaris van de Koning(in)
- het Kabinetsarchief

- het archief van Gedeputeerde Staten

niet vast. Het gevolg hiervan is dat er **vermenging** van archieven heeft plaatsgevonden.

Daarom kan het voor bepaalde onderwerpen (bv. bepaalde benoemingen) nuttig zijn om niet alleen het archief van GS maar ook het archief van de Gouverneur/CdK (zie 7) en het Kabinetsarchief (zie 8) te raadplegen.

5.1 Verbalen/Bundels

De massa van het archief wordt gevormd door de verbalen c.q. bundels, namelijk circa 1000 strekkende meter.

Onderzoekswaarde

Ordeningen

Bij een **verbaalstelsel** worden de archiefstukken per vergaderdag en besluitnummer geordend. Ze zijn dus eigenlijk een reeks bijlagen bij de notulen van GS. In de loop der tijd is ordening van het archief echter nogal eens gewijzigd. Zo zijn er na 1900 in plaats van verbalen al stukken op onderwerp (**collectievorming**) geordend. In 1923 ging men van het verbaalstelsel over op een **rubriekenstelsel**.

Ingrijpend was de herordening van vlak na de Tweede Wereldoorlog. Het gehele GS-archief, dus ook de verbalen van vóór 1923, werden herordend in bundels en volgens een rubriekenstelsel. Deze bundels betreffen meerdere jaren en zijn geordend op naam of onderwerp.

Hiaten

Rond 1900 zijn er diverse ambtenaren bezig geweest om het archief van het provinciaal bestuur te ordenen en te schonen. Bij deze ordening bleek dat de provinciale archieven **niet compleet** waren. Bovendien werd er soms drastisch in vernietigd. Ook is met name in 1944/1945 het een en ander verloren gegaan. Daardoor is het mogelijk dat archiefstukken (vooral) uit de vorige eeuw niet bewaard zijn gebleven.

Alternatieven

Het is echter toch nog mogelijk in de **series** en in de **eigentijdse toegangen** veel informatie te achterhalen: Correspondentie die er gevoerd is, brieven die zijn verzonden, besluiten die er genomen zijn. Informatie over deze alternatieven vindt u onder **5.2** en **5.3**.

Let op: een belangrijk alternatief voor de periode 1813–1850, maar alleen voor de plattelandsgemeenten, vormen de archieven van de **Kwartierscommissarissen, Hoofdschouten en Districtscommissarissen 1813–1850** (zie 9).

Toegankelijkheid

Gevolg van de naoorlogse herordening is dat het directe verband van de eigentijdse toegangen met de archiefstukken verloren is gegaan. Bij raadpleging van de archiefstukken zelf komt daarom de nieuwe inventaris van GS het eerst in aanmerking om als toegang geraadpleegd te worden.

In de inventaris van het archief van GS staan de stukken bundelsgewijs beschreven in 28 rubrieken, die nog eens onderverdeeld zijn in diverse subrubrieken. Bij de (sub)rubrieken is vaak aangegeven waaruit de taak van GS heeft bestaan, de zogenaamde competentie.

Gebruik makend van het **Overzicht van de rubrieken in de inventaris van het archief van GS, 1813–1949** (zie 5.4) kunt u een idee krijgen in welke rubriek u een antwoord kunt verwachten op uw vraag.

Wat het vinden van informatie ook nog eens vergemakkelijkt, is dat veel stukken op (geografische) **eigenaam** zijn geordend, dat wil zeggen: per gemeente, per waterschap, per weg, per rivier, per instelling en dergelijke. Als uw vraag meer concreet gericht is (bv. over een bepaalde gemeente of plaats/plek binnen een gemeente, een bepaalde school, een bepaald polderdistrict, een bepaalde mark etc.) kunt u snel beslissen welk(e) inventarisnummer(s) voor uw onderzoek in aanmerking komen.

Binnen een rubriek is de opbouw van de beschrijvingen meestal

a stukken van algemene aard (bv. betreffende wet- en regelgeving op het betrokken terrein; betreffende een aantal gemeenten samen of betreffende de hele provincie);

b stukken betreffende een concrete gemeente, waterschap, weg, mark etc.

Tip

Als u alleen een – bij GS – ingekomen brief heeft, kunt u het erbij horend besluit achterhalen. Op de archiefstukken werd namelijk op de achterkant van het ingekomen stuk of op de voorkant in het **'ingekomen-stempel'** een datum en een volgnummer genoteerd: **het exhibitum**, afgekort tot **EXH**. Onder dit nummer werden de ingekomen stukken per jaar in de *Repertoires/Agenda's van ingekomen stukken* ingeschreven. Tevens werd er een **vergaderdatum** en een **besluitnummer** genoteerd.

5.2 Eigentijdse toegangen: de indices

Eigentijdse toegangen zijn hulpmiddelen, die gebruikt zijn om de archiefstukken te vinden in het eigen archief en die met de archiefstukken zijn overgedragen.

In de inventaris van GS in het onderdeel *Registers (besluiten, ingekomen en verzonden stukken)* (inventarisnummers 1–950) vindt u de serie eigentijdse toegangen op het archief en registers van besluiten van GS.

Er hebben in de wijze van ordening van het archief nogal eens veranderingen plaatsgevonden. Het gevolg is dat het directe verband van de eigentijdse toegangen met de archiefstukken grotendeels verloren is gegaan.

Zo zijn er na 1900 in plaats van verbalen al stukken op onderwerp (*collectievorming*) geordend. In 1923 ging men van het *verbaalstelsel* over op een *rubriekenstelsel*. Veel ingrijpender was de herordening van vlak na de Tweede Wereldoorlog. Het gehele GS-archief en dus ook de verbalen van vóór 1923 werden herordend in bundels en volgens een rubriekenstelsel.

Met name de *Indices* vormen een bron van informatie op zich en zijn daarnaast bruikbaar als toegang op de series (zie 5.3).

	periode	toegangnummer	inventarisnummers	deel
Indices op de besluiten van de Gouverneur/CdK/GS	1818–1919	40	1526–1665	1
Indices op de besluiten van GS	1920–1949	39	421-481	2

Van 1818 tot 1919 zijn de indices *gezamenlijk* aangelegd voor GS én voor de Gouverneur/CdK. Zie daarom voor de Indices van 1818–1919: *Indices op de besluiten van GS en van de Gouver-*

neur/CdK, 1818–1919, in het archief van de Gouverneur/CdK [toegang 40, inventarisnummers: 1526–1665]. Achter elk besluit staat de vergaderdatum met het besluitnummer. Met een teken-tje (g, gs, v, c of o) achter het besluitnummer gaf men aan dat een besluit genomen is door GS.

De jaren 1843, 1877 en 1894 ontbreken geheel, gedeeltelijk ontbreken 1875, 1876, 1892, 1895, 1907 en 1908.

Een voorbeeld van een bladzijde uit de Index op de besluiten van den Commisaris der Koningin en der Gedeputeerde Staten in de provincie Gelderland 1909, A – M (trefwoord: Drankwet):

<u>Drankwet</u> Beroep van G. Kostermans te Lunteren tegen het besluit van B en W van Ede tot intrekking zijner drankvergunning. B en W voornoemd gehoord Bericht ontvangen. Met handhaving van het aangevallen besluit, het daartegen ingesteld beroep ongegrond verklaard	2 Novb. 1909	30 ^v
	30 Novb. 1909	78 ^v

Onderzoekswaarde

Hiaten

Rond 1900 zijn er diverse ambtenaren bezig geweest om het archief van het provinciaal bestuur te ordenen en te schonen. Bij deze ordening bleek dat de provinciale archieven **niet compleet** waren. Bovendien werd er soms drastisch vernietigd. Ook is met name in 1944/1945 het een en ander verloren gegaan. Daardoor is het mogelijk dat archiefstukken (vooral) uit de vorige eeuw niet bewaard zijn gebleven.

Alternatieven

Het is echter toch nog mogelijk veel informatie te achterhalen, en wel in de **Indices** (1818–1949). De Indices bevatten namelijk veel informatie omdat zowel de correspondentie als de besluiten met hun verkorte inhoud, vergaderdatum en besluitnummer werden ingeschreven. Tot 1924 onder een trefwoord, van 1924 tot 1949 in een rubriek. De informatie is zodoende al verdeeld over trefwoorden of rubrieken. U kunt dus gemakkelijk vinden of een bepaalde zaak/geval aan de orde is geweest en wat er over een bepaald onderwerp verhandeld is.

De jaren 1843, 1877 en 1894 ontbreken geheel. Gedeeltelijk ontbreken 1875, 1876, 1892, 1895, 1907 en 1908.

De – met behulp van de Indices gevonden – vergaderdatum en besluitnummer kunt u gebruiken voor het vinden van de volledige tekst van het besluit in de series *Registers van de besluiten van GS* en de volledige tekst van de uitgaande brieven/missiven in de *Registers van uitgaande missiven* en de *Registers van de belangrijkste besluiten en brieven van GS* (zie 5.3).

Tip

Voor de besluiten van GS uit de periode 1814–1817 bestaan er

- Een **index** voor de periode mei–december 1816 [39, inventarisnummer 420]. De besluiten staan alfabetisch op plaatsnaam, soms op trefwoord.
- Beknopte **verslagen van vergaderingen van GS**, met ingekomen stukken, 1814–1815 [39, inventarisnummers 949, 950]. Het betreft hier restanten van het oorspronkelijke verbaalstelsel.

Toegankelijkheid

- U moet eerst voor uzelf bepalen in welk jaar/jaren u zoeken wilt omdat de beschrijvingen van de indices alleen uit *jaartallen* bestaan.
- Voor het bepalen van een trefwoord bij uw vraag kunt u gebruik maken van de: ***Trefwoordenlijst Indices Gedeputeerde Staten en Commissaris des Konings/Koningin, 1815–1923*** van J. Andrik: een overzicht van de gebruikte trefwoorden en hun periodes.

Tip

Vanaf 1831 zijn de indices van de Gouverneur/CdK en GS en de indices van GS voorzien van ***alfabetische klappers*** op achternaam (naam – woonplaats – trefwoord/rubriek – datum en nummer van het eerst genomen besluit). Het betreft echter alleen de namen van personen die een **verzoek- of bezwaarschrift** hebben ingediend.

5.3 Series van de registers van de (belangrijkste) besluiten en/of brieven

De series van de (belangrijkste) besluiten en/of brieven zijn registers waarin de *teksten* van besluiten en/of brieven werden ingeschreven.

Afschriften van besluiten en brieven zijn door de voorzitter en/of griffier ondertekend.

	periode	toegangnummer	inventarisnummers	deel en pagina
Registers van besluiten van GS	1814–1883	39	1–174	2 : 215
Registers van de belangrijkste besluiten en brieven van GS	1884–1918	39	175–209	2 : 217
Registers van uitgaande missiven van GS	1817–1867	39	772–805	2 : 224

Onderzoekswaarde

De hierna beschreven series vormen een bron op zich:
ze geven snel een **idee** met wat voor zaken GS zich bezighielden en ze vormen een **alternatief** voor de hiaten in het GS-verbaal archief.

Besluiten

In de *Registers van besluiten van GS 1814–1883* werden per vergadering de volledige teksten van de besluiten ingeschreven.

In de *Registers van de belangrijkste besluiten en brieven van GS 1884–1918* werden alleen de belangrijkste besluiten ingeschreven. Voor de eenregelige “gewone” besluiten werd er verwezen naar de *Agenda’s met vermelding van de besluiten 1815–1949* (in feite: vergader-agenda’s met besluitenlijsten; inventarisnummers 211–419).

De teksten van de belangrijkste besluiten zijn ook in druk verschenen. Zie hiervoor het **Povinciaal Blad 1815–1949**: een serie banden waarin de circulaires werden gebundeld van de Gouverneur/CdK en van GS, vooral aan stedelijke en plaatselijke besturen in Gelderland. De circulaires betroffen de belangrijkste besluiten, verordeningen en reglementen van de Gouverneur/CdK en van GS, per jaar.

Brieven/Missiven

In de *Registers van de uitgaande missiven 1817– 1867* werden tot 15 juli 1867 de volledige teksten van belangrijke uitgaande brieven ingeschreven. Ze werden ingeschreven op vergaderdatum, volgnummer en besluitnummer. Belangrijke brieven waren: brieven aan de Koning, ministers, staatsraden, GS in andere provincies en buitenlandse regeringen (Pruisen). In het register van besluiten vindt u onderaan het besluit een verwijzing naar het register van uitgaande missiven van GS met volg- en besluitnummer.

Van 3 december 1867 tot 1883 werden de volledige teksten van belangrijke uitgaande brieven onderaan de betrokken besluiten ingeschreven in de *Registers van besluiten 1814–1883*.

Na 1884 werden dit soort brieven ingeschreven in de *Registers van de belangrijkste besluiten en brieven van GS 1884–1918*.

Toegankelijkheid

Alle genoemde indices, registers en agenda's (*notulen*) en repertoires vindt u in de inventaris van het archief van GS [toegang 39] in rubriek 1 **Registers (besluiten, ingekomen en verzonden stukken)**, inventarisnummers 1 - 950.

De Registers van besluiten van GS, de Registers van de belangrijkste besluiten en brieven van GS en de Registers van uitgaande missiven van GS zijn toegankelijk als u *onderwerp, vergaderdatum en besluitnummer* weet. Om deze te achterhalen kunt gebruik maken van:

Indices op de besluiten van de Gouverneur/CdK/GS, 1818–1919

Indices op de besluiten van GS, 1920–1949

Voorwaarde is dat u weet in welk jaar er over een bepaald onderwerp vergaderd is. Het onderwerp bepaalt onder welk trefwoord of in welke rubriek u gaat zoeken. Maak hierbij eventueel gebruik van de *Trefwoordenlijst 1815–1923* van J. Andrik (een overzicht van de – in de indices – gebruikte trefwoorden en hun periodes). Achter de verkorte inhoud van ingekomen brief of besluit staat de vergaderdatum en het besluitnummer. Met een teken (g, gs, v, c of o) achter het besluitnummer gaf men aan dat een besluit genomen is door GS.

Registers van de besluiten van GS, 1814–1883

Voorwaarde is dat u weet in welk jaar er over een bepaald onderwerp vergaderd is. In de *Registers van besluiten van GS* staat een verwijzing naar het *Register van uitgaande missiven van GS* met een volgnummer en het **besluitnummer**. Op grond van de **vergaderdatum** en de verwijzing onder elk besluit zijn deze registers te gebruiken als toegang op het *Register van uitgaande missiven* van GS, en andersom.

Notulen/Agenda's van de vergaderingen van GS met vermelding van de besluiten, 1816–1949

Voorwaarde is dat u weet in welk jaar er over een bepaald onderwerp vergaderd is. In deze registers werden per **vergaderdatum** de agendapunten vermeld en een **besluitnummer** toegekend.

Op de archiefstukken staan vergaderdatum en besluitnummer linksboven op het buitenblad of op het 'formulier van besluit'.

Repertoires/Registers van ingekomen stukken, 1815, 1821–1949

Als u alleen een – bij GS – ingekomen brief heeft kunt u het erbij horend besluit achterhalen. Op de archiefstukken werd namelijk op de achterkant van het ingekomen stuk of op de voorkant in het 'ingekomen-stempel' een datum en een volgnummer genoteerd: *het exhibitum*, afgekort tot *EXH*. Onder dit nummer werden ingekomen stukken per jaar en onder een volgnummer in de *Repertoires/Registers van ingekomen stukken* ingeschreven. Tevens werd er een **vergaderdatum** en een **besluitnummer** genoteerd.

5.4 Overzicht van de rubrieken en subrubrieken in de inventaris van het archief van Gedeputeerde Staten 1813–1949

Onderzoekswaarde en toegankelijkheid

In de inventaris van het archief van Gedeputeerde Staten staan de stukken bundelsgewijs beschreven in 28 **rubrieken**, die nog eens onderverdeeld zijn in diverse subrubrieken. Bij de beschrijvingen is in een kopnoot vaak aangegeven waaruit de taak van GS heeft bestaan, de zogenaamde competentie.

Wat het vinden van informatie ook nog eens vergemakkelijkt is, dat veel stukken **geografisch** zijn geordend, dat wil zeggen: per gemeente, per waterschap, per weg en dergelijke.

Door de vage afbakening van de bevoegdheden en de taken van de verschillende onderdelen van het provinciaal bestuur en door onvolkomenheden bij de archiefvorming liggen de grenzen tussen de bestanddelen:

archief van de Gouverneur/Commissaris van de Koning(in)
Kabinetsarchief
archief van Gedeputeerde Staten

niet vast. Het gevolg hiervan was dat er **vermenging** van archieven heeft plaatsgevonden. Daarom kan voor bepaalde onderwerpen (b.v. bepaalde benoemingen) nuttig zijn om niet alleen het archief van GS, maar ook dat van de Gouverneur/CdK (zie 7) en het Kabinetsarchief (zie 8) te raadplegen.

rubrieken	inventaris deel 2
rubriek 1	Registers (besluiten, ingekomen en verzonden stukken)
rubriek 2	Grondgebied en wapens 2.1 Rijk 2.2 Provincie 2.3 Gemeenten 2.4 Waterschappen 2.5 Marken
rubriek 3	Bevolkingsadministratie
rubriek 4	Bestuur en vertegenwoordiging 4.1 Algemeen 4.2 Provincie 4.2.1 Gouverneur/CdK 4.2.2 Gedeputeerde Staten 4.2.3 Provinciale Staten 4.2.4 Overige 4.3 Gemeenten 4.3.1 Burgemeester en wethouders 4.3.2 Gemeenteraad 4.3.3 Gemeenteverslagen 4.3.4 Rechtsgedingen, dadingen en arbitrage 4.4 Waterschappen 4.4.1 Besturen en bestuursleden 4.4.2 Rechtsgedingen, dadingen en arbitrage
rubriek 5	Personeel en organisatie 5.1 Rijk 5.2 Provincie 5.2.1 Algemeen 5.2.2 Provinciale griffie 5.2.3 Provinciale Waterstaat 5.2.4 Provinciale verkeersinspectie 5.3 Gemeenten 5.3.1 Gemeentesecretarissen en gemeenteontvangers 5.3.2 Overig gemeentepersoneel 5.4 Waterschappen 5.4.1 Algemeen 5.4.2 Secretarissen 5.4.3 Ontvangers / Penningmeesters 5.4.4 Overig personeel
rubriek 6	Wet- en regelgeving 6.1 Rijk 6.2 Provincie 6.3 Gemeenten 6.3.1 Wetgeving door het rijk 6.3.2 Verordeningen door gemeenten 6.4 Waterschappen
rubriek 7	Financiën 7.1 Rijk 7.2 Provincie 7.3 Gemeenten 7.3.1 Begroting 7.3.2 Jaarrekeningen 7.3.3 Belastingen 7.3.4 Overige 7.4 Waterschappen 7.4.1 Begrotingen 7.4.2 Jaarrekeningen 7.4.3 Overige
rubriek 8	Eigendommen en bezittingen 8.1 Algemeen 8.2 Rijk 8.3 Provincie

- 8.3.1 Gebouwen
- 8.3.2 Overige
- 8.4 Gemeenten
- 8.5 Waterschappen

rubriek 9 Archiefbeheer en -archiefwezen

- 9.1 Algemeen
- 9.2 Rijksarchief
- 9.3 Provincie
- 9.4 Gemeenten
- 9.5 Waterschappen

rubriek 10 Statistiek**rubriek 11 Landsverdediging**

- 11.1 Militie
- 11.2 Schutterijen
- 11.3 Landweer en Landstorm
- 11.4 Dienstplichtwet 1922
- 11.5 Overige

rubriek 12 Justitie, politie en openbare orde

- 12.1 Justitie
 - 12.1.1 Algemeen
 - 12.1.2 Gerechtsgebouwen
 - 12.1.3 Kantonnale gevangenissen of huizen van bewaring
- 12.2 Politie
 - 12.2.1 Gemeentepolitie
 - 12.2.2 Rijkspolitie en Marechaussee
- 12.3 Openbare orde

rubriek 13 Volksontwikkeling, natuurbescherming, monumentenzorg en erediens

- 13.1 Volksontwikkeling
- 13.2 Natuur- en landschapsbescherming; welstand
- 13.3 Monumentenzorg
- 13.4 Erediensten

rubriek 14 Onderwijs

- 14.1 Algemeen
- 14.2 Lager onderwijs
 - 14.2.1 Gewoon lager onderwijs
 - 14.2.2 Buitengewoon lager onderwijs
- 14.3 Beroepsonderwijs
- 14.4 Middelbaar en hoger onderwijs
- 14.5 Vicarieën, studietoelagen en onderwijsfondsen

rubrieken inventaris deel 3**rubriek 15 Gezondheidszorg, volkshuisvesting en wederopbouw, ruimtelijke ordening**

- 15.1 Gezondheidszorg
 - 15.1.1 Algemeen
 - 15.1.2 Moederschaps-, zuigelingen-, kleuter- en kinderopvang
 - 15.1.3 Schoolartsen en schooltandverzorging
 - 15.1.4 Ziekenhuizen en ziekenhuisverpleging
 - 15.1.5 Kruisverenigingen
 - 15.1.6 Voorkoming en bestrijding van besmettelijke ziekten
 - 15.1.7 Geestelijke gezondheidszorg en krankzinnigenverpleging
 - 15.1.8 Baden en zwemmen
 - 15.1.9 Levensmiddelen
 - 15.1.10 Drinkwatervoorziening en waterleidingsmaatschappijen
 - 15.1.11 Begraafwet
 - 15.1.12 Hinderwetvergunningen
 - 15.1.13 Verontreiniging van openbare wateren
- 15.2 Volkshuisvesting en wederopbouw
 - 15.2.1 Algemeen
 - 15.2.2 Bouw- en woningtoezicht
 - 15.2.3 Subsiëring en facilitering van (volks)woningbouw
 - 15.2.4 Woonruimteverdeling en -toewijzing

- 15.2.5 Wederopbouw
- 15.3 Ruimtelijke ordening
 - 15.3.1 Uitbreidingsplannen
 - 15.3.2 Streekplannen
 - 15.3.3 Nationale Plan

rubriek 16 **Drankwet en bestrijding van drankmisbruik**

rubriek 17 **Openbare veiligheid**

- 17.1 Brandweer
- 17.2 Luchtbescherming
- 17.3 Ontploffbare stoffen

rubriek 18 **Waterstaat**

- 18.1 Toezicht op het bestuur en de taakuitvoering van waterschappen
- 18.2 Watersnood en ijsgang
- 18.3 Rivieren, kanalen, beken, etc.
 - 18.3.1 Afzonderlijk
 - 18.3.2 Buitengewone riviercorrespondentie
- 18.4 Dijkwezen
 - 18.4.1 Algemeen
 - 18.4.2 Bouwen op en aan dijken
 - 18.4.3 Leggen van kabels, rails, buizen en technische installaties
- 18.5 Bemaling en gemalen
- 18.6 Waterleidingen en waterlozingen
- 18.7 Waterstaatswerken
- 18.8 Schieringen en schouwrapporten
- 18.9 Leggers van watergangen en kunstwerken
- 18.10 Rivierpolderreglement

rubriek 19 **Wegen**

- 19.1 Wegen
 - 19.1.1 Algemeen
 - 19.1.2 Rijwielpaden
 - 19.1.3 Polderwegen
 - 19.1.4 Lijn- en jaagpaden
 - 19.1.5 Verbindingswegen binnen Gelderland
 - 19.1.6 Verbindingswegen naar plaatsen buiten Gelderland
 - 19.1.7 Bruggen
 - 19.1.8 Toegangswegen naar spoorwegstations
- 19.2 Wegenleggers
- 19.3 Wegenplannen
 - 19.3.1 Rijkswegenplan (RWP)
 - 19.3.2 Provinciaal Wegenplan (PWP)
 - 19.3.3 Tertiair Wegenplan (TWP)
 - 19.3.4 Aanvullend Interlocaal Wegenplan (AIWP)

rubriek 20 **Verkeer en vervoer**

- 20.1 Wegverkeer
 - 20.1.1 Gemotoriseerd verkeer
 - 20.1.2 Niet-gemotoriseerd verkeer
 - 20.1.3 Overige
- 20.2 Spoorwegen
- 20.3 Tramwegen
- 20.4 Tollen
- 20.5 Scheepvaart
- 20.6 Los- en laadplaatsen
- 20.7 Havens
- 20.8 Veren
- 20.9 Luchtvaart

rubriek 21 **Bodemcultuur**

- 21.1 Land- en tuinbouw
- 21.2 Bosbouw
- 21.3 Heide en woeste gronden
- 21.4 Zandverstuivingen
- 21.5 Verveningen

rubriek 22 **Veeteelt en dierenbescherming**

- 22.1 Vee
- 22.2 Overige dieren

rubriek 23 Jacht en visserij**rubriek 24 Handel en nijverheid**

- 24.1 Handel
- 24.2 Industrie
 - 24.2.1 Algemeen
 - 24.2.2 Zuivelbereiding
- 24.3 Mijnwezen
- 24.4 Energievoorziening
 - 24.4.1 Gas
 - 24.4.2 Elektriciteit
- 24.5 Kredietinstellingen
- 24.6 Overige

rubriek 25 Armwezen en sociale zaken

- 25.1 Armwezen
 - 25.1.1 Instellingen van weldadigheid
 - 25.1.2 Weeshuizen
 - 25.1.3 Geneeskundige armenverzorging
 - 25.1.4 Ondersteuning van individuele armlastigen
 - 25.1.5 Werkinrichtingen zwakzinnigen
 - 25.1.6 Banken van Lening; Geldschieterswet
 - 25.1.7 Gildenfondsen
- 25.2 Werkeloosheidsbestrijding en arbeidsbemiddeling
- 25.3 Maatschappelijk werk
- 25.4 Sociale zaken: overige bemoeiingen

rubriek 26 Posterijen**rubriek 27 Aanhangsel. Stukken betreffende controle en vaststelling van gemeenterekeningen en van rekeningen van comptabele functionarissen van vóór 1814**

- 27.1 Gemeenterekeningen
- 27.2 Overige rekeningen

rubriek 28 Kaarten en tekeningen

- 28.1 Grondgebied
- 28.2 Personeel en organisatie
- 28.3 Eigendom en bezittingen
- 28.4 Volksontwikkeling, natuurbescherming, monumentenzorg en erediensden
- 28.5 Onderwijs
- 28.6 Openbare gezondheid, volksontwikkeling, wederopbouw en ruimtelijke ordening
 - 28.6.1 Uitbreidingsplannen
 - 28.6.2 Streekplannen
 - 28.6.3 Wederopbouw
- 28.7 Openbare veiligheid
- 28.8 Waterstaat
 - 28.8.1 Polderdistricten
 - 28.8.2 Waterschappen
 - 28.8.3 Rivieren, kanalen, beken etc.
- 28.9 Wegen
- 28.10 Verkeer en vervoer
- 28.11 Bodemcultuur
- 28.12 Handel en nijverheid
- 28.13 Documentatie

6 Het archief van Provinciale Staten van Gelderland 1814–1959

Toegang 38, deel 1

Bestanddelen in het archief van Provinciale Staten:

	periode	versie	Verwijzing
Notulen van de vergaderingen, met bijlagen	1814–1959	Minuten (goedgekeurde klad-exemplaren)	deel 1/toegang 39 inventarisnummers

			1-1284
Notulen van de vergaderingen, met bijlagen	1814-1959	<i>net-exemplaren</i> vanaf 1845 gedrukt	zie ook 4.
Verslagen van de toestand der provincie	1814/15-1946	Gedrukt	zie 4.1
Lijst van kaarten, tekeningen en foto's, voorkomend in de bijlagen bij de minuut-notulen	1853-1949		deel 1 toegang 38 bijlage 2

Onderzoekswaarde

De **notulen** betreffen onder andere mededelingen en voorstellen van GS, beraadslagingen, amendementen, besluiten, stemgedrag, verslagen, adviezen.

De **bijlagen** omvatten alle stukken die nodig zijn voor de beraadslagingen, onder andere de provinciale begrotingen en rekeningen, (jaar)verslagen van diverse instanties (vaak de Afdelingen der Staten), schriftelijke antwoorden van GS, ontwerp-besluiten, ontwerp-overeenkomsten, ontwerp-reglementen en verzoekschriften.

Enige persoonsgebonden informatie kunt u vinden in de verzoekschriften, namen van personen die genoemd worden in diverse (jaar)verslagen en jaarrekeningen (griffier, leden van GS, ambtenaren van de provinciale griffie, leraren, leraressen, paardenfokkers, veeartsen).

In het deel: Uittreksel uit de notulen van de PS van Gelderland 1814-1844, en register 1814-1849 zit een lijst met de namen van de voorzitters, leden gedeputeerden, griffiers van 1814-1849 en hun diensttijd [toegang 38, inventarisnummer 1545].

Toegankelijkheid

U kunt het beste onderzoek doen in de serie net-notulen; deze zijn compleet, goed leesbaar en goed toegankelijk (vanaf 1845 gedrukt).

In elk deel van de gedrukte notulen zit een 'bladwijzer': een alfabetische index op trefwoord met een korte omschrijving, datering en nummer van het genomen besluit en een verwijzing naar het paginanummer. Er zijn ook bladwijzers verzameld, telkens over perioden van tien jaar: de 'Alfabetische registers, 1850–1930' [toegang 38, inventarisnummers 1548–1555].

Soms vindt u de bladwijzer aan het eind, soms tussen de notulen en de bijlagen.

Voor de periode 1814–1849 kunt u gebruik maken van het (gedrukte) deel: *Uittreksel uit de notulen van Provinciale Staten van Gelderland 1814–1844 en register 1814–1849* [toegang 38, inventarisnummers 1545–1546].

Naast dit deel is er nog een (handgeschreven) alfabetische index 1814–1849 [38, inventarisnummer 1547]; deze is minder uitgebreid dan de gedrukte index.

In de notulen wordt verwezen naar de uitgaande brieven van PS. De afschriften van uitgaande brieven zijn opgenomen in het register van adressen en dépêches, 1817–1845. [toegang 38, inventarisnummer 1556].

De inhoud van deze brieven heeft voornamelijk betrekking op de benoeming van leden van de Tweede Kamer, van PS en GS en op de goedkeuring van de provinciale begroting.

De kaarten, tekeningen en foto's in de bijlagen zitten niet bij de net-notulen maar bij de minuut-notulen: zie de toegang van toegang 38, bijlage 2: *Lijst van kaarten, tekeningen en foto's, voorkomend in de bijlagen bij de minuut-notulen*.

Een voorbeeld van een "bladwijzer" (Winterzitting 1918):

Alfabetische aanduiding der onderwerpen	Omschrijving der onderwerpen en genomen besluiten	Dagtekening en nummer der besluiten	Bladzijde
Tramwegen	Verslag betreffende het verzoek van de Tramweg-Maatschappij "de Graafschap", om subsidie tot voortzetting van de exploitatie harer onderneming (Bijlagen 36–36e) Naar de Afdelingen verzonden	18 December n ^o 15	50

7 Het archief van de Gouverneur/Commissaris van de Koning(in) 1813–1950

Toegang 40, deel 1

De Commissaris des Konings/der Koningin in Gelderland werd van 1814 tot 1850 *Gouverneur* genoemd. De Gouverneur/CdK vormde samen met Gedeputeerde Staten het dagelijks bestuur van Gelderland. Zij behandelden vrijwel alle zaken betreffende het bestuur van de provincie. Wat bevoegdheden betreft lag in de eerste helft van de 19e eeuw het zwaartepunt van het provinciaal bestuur bij de Gouverneur.

Het archief van de Gouverneur/CdK bestaat uit twee afzonderlijke archieven, het zogenaamde *gewone archief* en het *kabinetsarchief*. Het kabinetsarchief bevat de vertrouwelijke of geheime stukken (zie 8).

De belangrijkste bestanddelen in het archief van de Gouverneur/CdK zijn:

	periode	inventarisnummers
Verbalen	1814–1950	1 –1179
Indices op de besluiten van de Gouverneur/CdK (en tot 1920 ook van GS)	1815–1949	1524–1694
Repertoires/Agenda's van ingekomen stukken	1813–1949	1181–1498

Onderzoekswaarde

Een **verbaal** is een serie van de op één dag vastgestelde *besluiten*, al dan niet met *bijlagen*. De inhoud wordt gevormd door de teksten van de besluiten, genomen door de Gouverneur/CdK over *allerlei* zaken, soms met de ingekomen/uitgaande stukken en bijlagen. De Gouverneur/CdK oefende namens de *rijksregering* het toezicht uit op het provinciaal bestuur en werd meer en meer een *provinciaal* orgaan als voorzitter van de vergadering der Staten en van die van Gedeputeerden, als uitvoerder van hun besluiten, als eiser of verweerder in de provincie betreffende rechtsgedingen, als belangenbehartiger van de provincie in 'Den Haag'.

Tip

Veel stukken zijn niet terug te vinden in de verbalen. Mogelijke oorzaken:

- de stukken zijn *vernietigd*;
- de stukken zijn *in het archief van GS* terecht gekomen, soms ook in het *Kabinetsarchief* van de Gouverneur/CdK;
- de stukken zijn *doorgeschoven* naar een volgend verbaal/besluit.

Alternatieven:

De **Indices op de besluiten van de Gouverneur/CdK/GS**

Ze bevatten veel informatie omdat én de correspondentie én de besluiten van de Gouverneur/CdK met hun verkorte inhoud tot 1924 werden ingeschreven onder een bepaald trefwoord en van 1924–1949 in een bepaalde rubriek. De informatie is dus al verdeeld over trefwoorden of rubrieken. U kunt dus gemakkelijk vinden of een bepaalde zaak/geval aan de orde is geweest en wat er over een bepaald onderwerp verhandeld is.

In de indices ontbreken de jaren 1843, 1877 en 1894. Gedeeltelijk ontbreken 1875, 1876, 1892, 1895, 1907 en 1908.

De **archieven van de Kwartierscommissarissen, Hoofdschouten en Districtscommissarissen 1813–1850** (zie 9). Het gaat dan om de correspondentie met de Gouverneur betreffende plattelandsgemeenten voor de periode 1813–1850.

De Repertoires/Agenda's van ingekomen stukken

In deze registers werden de – bij de Gouverneur/CdK ingekomen – stukken onder een bepaald volgnummer ingeschreven. In de kolommen **Onderwerp** en **Besluit** worden het onderwerp en het besluit *kort* weergegeven. Tevens werd er een besluitdatum en een besluitnummer genoteerd.

In de repertoires/agenda's van sept/dec 1815 en van 1816–1820 staan ook de stukken ingeschreven die zijn ingekomen bij GS.

De Vervolgregisters/Registers van uitgaande missiven, 1924–1949 (inventarisnummers 1499–1521)

In deze registers werden de officiële – naar aanleiding van een besluit – verzonden brieven van de Gouverneur/CdK alleen maar *ingeschreven*. De onderzoekswaarde is daarom zeer beperkt.

Toegankelijkheid

De verbalen zijn terug te vinden via datum en nummer van het besluit. Deze vindt u in:

De Indices op de besluiten van Gouverneur/CdK (en GS) [inventarisnummers 1524–1694]. Achter de verkorte inhoud staan namelijk de datum en het nummer van het besluit. De verbalen zijn op volgorde van besluitdatum en besluitnummer in zogenaamde 'dagelijkse bundels' bewaard. De besluitdatum staat voor op de bundel. Dezelfde besluitdatum en het besluitnummer staan ook voor of achter op de stukken. Tot 1860 werd op een lijstje aan de binnenkant van de omslag aangegeven welke besluitnummers vernietigd zijn of zijn doorgeschoven naar een latere beslissingsdatum.

Voor het bepalen van een trefwoord bij uw vraag kunt u gebruik maken van de: **Trefwoordenlijst Indices Gedeputeerde Staten en Commissaris des Konings/Koningin, 1815–1923** van J. Andrik: een overzicht van de gebruikte trefwoorden en hun periodes. De *lijsten met trefwoorden* [inventarisnummer 1695] hebben, vergeleken met de lijst van J. Andrik slechts beperkte gebruikswaarde.

Van 1818 tot 1919 zijn de Indices *gezamenlijk* aangelegd voor GS én voor de Gouverneur/CdK. Als een besluit genomen is door GS gaf men dat aan met een teken (‘n g, gs, v, c of o) achter het besluitnummer. In de indices ontbreken de jaren 1843, 1877 en 1894. Gedeeltelijk ontbreken 1875, 1876, 1892, 1895, 1907 en 1908.

De Repertoires/Agenda's van ingekomen stukken [inventarisnummers 1181–1498].

In deze agenda's werden ingekomen stukken ingeschreven onder een bepaald nummer. Dit nummer werd, samen met de datum genoteerd op de voor- of achterkant van het ingekomen stuk (soms voorafgegaan door het woord: *Exhibitum*, afgekort tot *Exh*, soms gecombineerd met een besluitdatum en besluitnummer. Omdat per ingekomen stuk ook de datum van het besluit en het besluitnummer werd vermeld kunt u met deze gegevens de stukken in de verbalen terug vinden.

Mogelijke schrijfwijzen van het exhibitum- en besluitnummer op de stukken:

a	Exh. 7 Jan. 1888 1364 (exhibitumnr.) Besl: 2 Feb. 1888 no. 3 (besluitnr.)
b	2 Feb. 1888 1364 / 3
c	2 Feb. 1888 $\frac{1364}{3}$

Een belangrijk deel van de gewone en een klein gedeelte van de kabinetsstukken zijn terecht gekomen in het archief van Gedeputeerde Staten. Het is raadzaam ook dit archief te raadplegen [zie 5]. U herkent de stukken (meestal) aan de kwalificatie: *Besluit/Brief Commissaris of Kabinet*.

Wat betreft de periode 1814–1825:

De eerste Gouverneur in Gelderland was Jan Carel Elias Graaf van Lynden (1770–1825). Ambtelijke stukken, vooral uit hoofde van zijn gouverneurschap, werden door hem thuis bewaard. In 1940 zijn ze geschonken aan het Rijksarchief in Gelderland en opgenomen als de *Collectie papieren afkomstig van J.C.E. van Lynden 1802–1823* [toegang 680].

De **inhoudsopgave** geeft een idee van de informatie betreffende Gelderland:

- I Stukken van algemene aard (correspondentie van de gouverneur)
- II Memoriën, rapporten en verslagen, vooral betreffende de toestand en een statistieke beschrijving van Gelderland
- III Wetten, reglementen, instructiën etc.
- IV Persoonlijke besommeringen van de Gouverneur (toespraken, protocol)
- V Verhouding van het provinciaal bestuur van Gelderland tot het landsbestuur en tot buitenlandse regeringen
- VI Organisatie en inrichting van het provinciaal bestuur en de provinciale administratie; provinciaal personeel
- VII Organisatie van de stedelijke besturen; verdeling van het platteland en organisatie van de plattelandsbesturen; personeel in de steden en op het platteland
- VIII Ridderschap
- IX Financiën
- X Openbare werken, Waterstaat, Wegen, Handel en Verkeer
- XI Landbouw en Veeteelt, Jacht en Visserij
- XII Justitie en Politie
- XIII Militaire Zaken
- XIV Onderwijs, Kerkelijke Zaken, Godshuizen, Instellingen van Weldadigheid en Ondersteuning bij rampen
- XV Varia
- XVI Financiële verantwoording uit de Bataafs-Franse Tijd, 1811–1814 (restant archief *Bureau Eerligh*)

In 1993 droeg het bestuur van de Van Lyndenstichting over aan het Rijksarchief in Gelderland een gedeelte van het familiearchief, dat voornamelijk afkomstig was van Jan Carel Elias van Lynden van Hoevelaken (1770–1825) en zijn nakomelingen. Het betreft het **Archief van de familie Van Lynden van Hoevelaken (II), 19e en 20e eeuw** [toegang 1030].

Ook in dit archief treffen we ambtelijke archiefstukken aan die vermengd zijn geraakt met de particuliere stukken.

Het gaat om de inventarisnummers:

- 19 Stukken betreffende het persoonlijk en ambtelijk leven van J.C.E. van Lynden, 1794–1822
 - persoonlijke stukken, maar met een ambtelijke inhoud (benoeming en ontslag).
- 20 Brieven....met enkele brieven ingekomen bij J.C.E. van Lynden, o.a. afkomstig van M.I. Vitringa, 1813–1825.
 - Persoonlijke stukken, maar met een ambtelijke inhoud (Vitringa was griffier).
- 22 Gedrukte staatsstukken (wetsontwerpen, memories, circulaires) van uiteenlopende aard, 1819, 1820
 - vrij zeker bestemd voor J.C.E. van Lynden (als gouverneur).
- 27 Stukken betreffende de bestuurlijke organisatie (in Gelderland), 1819–1842.
- 28–38 Stukken betreffende ambtelijke aangelegenheden van J.C.E. van Lynden, als gouverneur, 1794–1823, met retroacta
 - 28 Samenstelling van de Staten
 - 29 Reglement op het platteland
 - 30 Grensscheidingen
 - 31 Kanaal van Steenenhoek

32	Geschil tussen het Angerlosche Dijkbestuur en dat van de Liemers
33	Novale tienden
34	Kosten van Administratie, Justitie en Politie in Gelderland, vóór en na 1795
35	Zandverstuivingen
36	Gemaal en andere belastingen
37	Rondreis 1821
38	Diversen

Wat betreft de periode 1944/1945:

Er zijn geen stukken aanwezig uit de periode september 1944 – juni 1945. Zie voor deze periode de Archieven van de tijdelijk provinciale besturen 1944/1945. Na de slag om Arnhem viel de provincie Gelderland uiteen in een bevrijd en een bezet gedeelte met ieder een eigen provinciaal bestuur:

- **Inventaris van het archief van het tijdelijk provinciaal bestuur van Gelderland in het bevrijde gebied, gevestigd te Nijmegen, 1944–1945** [toegang 44, deel 4].
- **Inventaris van het archief van het tijdelijk provinciaal bestuur van Gelderland in het bezette gebied, gevestigd te Lochem, 1944–1945** [toegang 45, deel 4].

Zie betreffende de provincie Gelderland, 1944–1945 ook de **Archieven van het Militair Gezag in Gelderland (1941) 1944–1946 (1948)** [toegang 1037]. Dit bureau bereidde de opbouw voor van een gezagsapparaat voor Gelderland na de bevrijding.

Tip

Diverse rapporten en verslagen, opgesteld door de Gouverneur/CdK:

G.A.M. Beekelaar, *Gelderland tussen 1840 en 1850*, Rapporten, verslagen en andere stukken omtrent de toestand in de provincie Gelderland, opgemaakt door de gouverneur in de jaren 1840–1849, Hilversum, 1997; gebaseerd op de originele verslagen in het Kabinetsarchief [41, inventarisnummers 1 en 2].

Verslagen van de rondreizen van de Commissaris in Gelderland over 1853–1858 [40]; zie voor de inventarisnummers de indices op de besluiten van de Gouverneur/CdK/GS.

Verslagen van de rondreizen van de Commissaris in Gelderland over 1859–1908 [39, inventarisnummers 1134–1137].

8 Het archief van het Kabinet van de Gouverneur/ Commissaris van de Koning(in) 1825–1949

Toegang 41, deel 1

De Commissaris des Konings/der Koningin in Gelderland werd van 1814 tot 1850 *Gouverneur* genoemd.

Het archief van de Gouverneur/CdK bestaat uit twee afzonderlijke archieven, het zogenaamde *gewone archief* (zie 7) en het *kabinetsarchief*. Het kabinetsarchief bevat de *vertrouwelijke of geheime stukken*.

Vandaar de term *kabinetsarchief*. Het archief werd bewaard in een kamertje (=kabinet) bij de Gouverneur/CdK.

De belangrijkste bestanddelen in het kabinetsarchief zijn:

	periode	inventarisnummers
Verbalen	1825–1950	1–124
Indicateurs/Agenda's	1847–1900	126–128

Onderzoekswaarde

Een verbaal is (hier) een serie van de in één *jaar* vastgestelde minuten van *besluiten*, soms met bijlagen. De verbalen zijn in volgorde van de laatste besluitdatum in de bundels opgenomen. Ze zijn per jaar doorlopend genummerd en niet per dag zoals bij de gewone verbalen. In het Kabinetsarchief vindt u de stukken die persoonlijk aan de Gouverneur/Commissaris waren gericht, of waarvan hij meende dat ze een vertrouwelijk karakter hadden. Het gaat onder andere om: *benoemingen* van burgemeesters, rechters en andere functionarissen, *problemen* met gemeente- of provinciale ambtenaren, *voordrachten voor koninklijke onderscheidingen*, *handhaving van de rust en orde*, *de tweewekelijkse verslagen over de toestand in de provincie (tot 1848)*.

De omvang van het kabinetsarchief van de periode 1825–1848 is zeer gering.

Het verbaalarchief is tamelijk compleet. Een klein gedeelte is terecht gekomen in het archief van Gedeputeerde Staten (bijvoorbeeld: bescheiden betreffende het aanstellen en ontslaan van veldwachters en andere politiefunctionarissen). Het kan daarom nuttig zijn om in verband hiermee ook het archief van GS (zie 5) en van de Gouverneur/CdK te raadplegen (zie 7). U herkent de stukken (meestal) aan de kwalificatie: *Kabinet*.

Wat betreft de periode 1814–1825:

Opvallend is dat het kabinetsarchief pas begint in 1825. De eerste Gouverneur in Gelderland was Jan Carel Elias Graaf van Lynden (1770–1825). Ambtelijke stukken, vooral uit hoofde van zijn gouverneurschap, werden door hem thuis bewaard. In 1940 zijn ze geschonken aan het Rijkarchief in Gelderland en opgenomen als de *Collectie papieren afkomstig van J.C.E. van Lynden 1802–1823, met retroacta* [toegang 680].

De inhoudsopgave geeft een idee van de informatie betreffende Gelderland:

- I Stukken van algemene aard (correspondentie van de gouverneur)
- II Memoriën, rapporten en verslagen, vooral betreffende de toestand en een statistieke beschrijving van Gelderland
- III Wetten, reglementen, instructiën etc.
- IV Persoonlijke besloemingen van de Gouverneur (toespraken, protocol)
- V Verhouding van het provinciaal bestuur van Gelderland tot het landsbestuur en tot buitenlandse regeringen
- VI Organisatie en inrichting van het provinciaal bestuur en de provinciale administratie; provinciaal personeel

- VII Organisatie van de stedelijke besturen; verdeling van het platteland en organisatie van de plattelandsbesturen; personeel in de steden en op het platteland
- VIII Ridderschap
- IX Financiën
- X Openbare werken, Waterstaat, Wegen, Handel en Verkeer
- XI Landbouw en Veeteelt, Jacht en Visserij
- XII Justitie en Politie
- XIII Militaire Zaken
- XIV Onderwijs, Kerkelijke Zaken, Godshuizen, Instellingen van Weldadigheid en Ondersteuning bij rampen
- XV Varia
- XVI Financiële verantwoording uit de Bataafs-Franse Tijd, 1811–1814 (restant archief *Bureau Eerligh*)

In 1993 droeg het bestuur van de Van Lyndenstichting over aan het Rijksarchief in Gelderland een gedeelte van het familiearchief, dat voornamelijk afkomstig was van Jan Carel Elias van Lynden van Hoevelaken (1770–1825) en zijn nakomelingen. Het betreft het **Archief van de familie Van Lynden van Hoevelaken (II), 19e en 20e eeuw** [toegang 1030]

Ook in dit archief treffen we ambtelijke archiefstukken die vermengd zijn geraakt met de particuliere stukken. Het gaat om de inventarisnummers:

- 19 Stukken betreffende het persoonlijk en ambtelijk leven van J.C.E. van Lynden, 1794–1822
 - Persoonlijke stukken, maar met een ambtelijke inhoud (benoeming en ontslag).
- 20 Brieven....met enkele brieven ingekomen bij J.C.E. van Lynden, o.a. afkomstig van M.I. Vitringa, 1813–1825.
 - Persoonlijke stukken, maar met een ambtelijke inhoud (Vitringa was griffier).
- 22 Gedrukte staatsstukken (wetsontwerpen, memories, circulaires) van uiteenlopende aard, 1819, 1820
 - vrij zeker bestemd voor J.C.E. van Lynden (als gouverneur).
- 27 Stukken betreffende de bestuurlijke organisatie (in Gelderland), 1819–1842.
- 28–38 Stukken betreffende ambtelijke aangelegenheden van J.C.E. van Lynden, als gouverneur, 1794–1823, met retroacta
 - 28 Samenstelling van de Staten
 - 29 Reglement op het platteland
 - 30 Grensscheidingen
 - 31 Kanaal van Steenenhoek
 - 32 Geschil tussen het Angerlosche Dijkbestuur en dat van de Liemers
 - 33 Novale tienden
 - 34 Kosten van Administratie, Justitie en Politie in Gelderland, vóór en na 1795
 - 35 Zandverstuivingen
 - 36 Gemaal en andere belastingen
 - 37 Rondreis 1821
 - 38 Diversen.

Wat betreft de periode 1944/1945:

Er zijn geen stukken aanwezig uit de periode september 1944 – juni 1945. Zie voor deze periode de **Archieven van de tijdelijk provinciale besturen 1944/1945**. Na de slag om Arnhem viel de provincie Gelderland uiteen in een bevrijd en een bezet gedeelte met ieder een eigen provinciaal bestuur:

- **Inventaris van het archief van het tijdelijk provinciaal bestuur van Gelderland in het bevrijde gebied, gevestigd te Nijmegen, 1944–1945** [toegang 44, deel 4].
- **Inventaris van het archief van het tijdelijk provinciaal bestuur van Gelderland in het bezette gebied, gevestigd te Lochem, 1944–1945** [toegang 45, deel 4].

Zie betreffende de provincie Gelderland, 1944–1945 ook de **Archieven van het Militair Gezag in Gelderland (1941) 1944–1946 (1948)** [toegang 1037]. Dit bureau bereidde de opbouw voor van een gezagsapparaat voor Gelderland na de bevrijding.

Toegankelijkheid

De kabinetsverbalen zijn terug te vinden door middel van de **indicateurs**. In de indicateurs zijn de besluiten *per jaar* doorlopend genummerd. In de indicator wordt verwezen naar de datum en het nummer van het besluit. Datum en besluitnummer staan achter, later voor op de verballen. Bij sommige inschrijvingen in de indicateurs wordt terug- of verder verwezen naar de bijbehorende verballen.

Voor de periodes 1825–1847 en 1901–1949 zijn geen indicateurs aanwezig! Er zit niets anders op dan de kabinetsverballen stuk voor stuk door te nemen.
De Indices op de besluiten van de Gouverneur/CdK (en GS) zijn géén toegang op het Kabinetsarchief.

De verbalen uit 1926 ontbreken.

Tip

Diverse rapporten en verslagen, opgesteld door de Gouverneur/CdK:

G.A.M. Beekelaar, *Gelderland tussen 1840 en 1850*, Rapporten, verslagen en andere stukken omtrent de toestand in de provincie Gelderland, opgemaakt door de gouverneur in de jaren 1840–1849, Hilversum, 1997; gebaseerd op de originele verslagen in het Kabinetsarchief [41, inventarisnummers 1 en 2].

Verslagen van de rondreizen van de Commissaris in Gelderland over 1853–1858 [toegang 40]; zie voor de inventarisnummers de indices op de besluiten van de Gouverneur/CdK/GS.

Verslagen van de rondreizen van de Commissaris in Gelderland over 1859–1908 [toegang 39, inventarisnummers 1134–1137].

9 De archieven van de Commissarissen van de arrondissementen (later Kwartierscommissarissen), 1813–1817, Hoofdschouten, 1817–1825, en Districtscommissarissen, 1825–1850

Toegang 46, deel 1

De *Kwartierscommissarissen*, na 1817 *Hoofdschouten* en na 1825 *Districtscommissarissen* geheten, vormden van 1813 tot 1850 een bestuurslaag tussen het provinciaal bestuur en het platteland (de steden hadden rechtstreeks contact met het provinciaal bestuur). Met de komst van de nieuwe provinciale en gemeentewet in 1850 verdween deze bestuurslaag. Om het bestuur te vereenvoudigen werden vanaf 1825 vacatures voor Districtscommissarissen niet opgevuld. Districten werden óf *waargenomen* door een naburige Districtscommissaris óf *samen gevoegd* met een naburig district. In 1825 waren er 17, in 1837 waren er nog maar 5 districten.

De belangrijkste bestanddelen in de archieven van de Kwartierscommissarissen, Hoofdschouten, later Districtscommissarissen zijn:

Ingekomen stukken	per hoofdschoutambt (1817–1825)
Afschriften van uitgaande stukken	
Registers en lijsten	per district (1825–1850)

Onderzoekswaarde

De archiefstukken bevatten **veel informatie betreffende lokale en regionale aangelegenheden**:

- verdeling van markegronden,
- aanleg en onderhoud van wegen, bruggen en duikers,
- beplanting van wegen,
- tolheffing en veerdiensten,
- eigendommen van gemeenten,
- onderstand (steun),

- storm, onweer, brand, overstroming,
- rekesten van burgers etc.

In de regel verliep het contact tussen de Gouverneur, het provinciaal bestuur of een andere overheidsinstantie en de plattelandsgemeenten via de Hoofdschouten of Districtscommissarissen. **De Hoofdschouten en Districtscommissarissen waren verplicht inkomende en uitgaande stukken te registreren en van elke uitgaande brief een afschrift te houden.** In- en uitgaande brieven zijn meestal chronologisch geordend, soms op onderwerp.

De archieven van de Hoofdschouten en Districtscommissarissen kunnen een aanvulling zijn op of een verdubbeling zijn van de archieven van de Gouverneur, PS of GS. In het slechtste geval ontbreken de stukken totaal.

Toegankelijkheid

De inventaris is ingedeeld in

- a* **Commissarissen van de arrondissementen, later Kwartierscommissarissen 1813–1817**
- b* **Hoofdschouten 1817–1825**
- c* **Districtscommissarissen 1825–1850**

en vervolgens per bestuursdistrict.

Als u de gemeente, het jaar en de plaats van een bepaalde zaak weet, bepaalt u met behulp van het **Overzicht ambten en districten op het platteland 1813–1850** (zie volgende pagina) het ambt/district, de periode en de serie inventarisnummers die daarbij horen.

Afhankelijk van de beschrijving in de *inventaris* [toegang 46] kiest u het inventarisnummer. De stukken betreffen soms een bepaald onderwerp, maar zijn meestal niet op onderwerp geordend; dan zijn ze vaak nader toegankelijk door middel van:

registers van ingekomen en uitgaande stukken

chronologische lijsten van behandelde zaken

in de registers van ingekomen en uitgaande stukken en in de chronologische lijsten van behandelde zaken werd de inhoud verkort ingeschreven en voorzien van verwijzingen. Met behulp van deze verwijzingen vindt u de originele ingekomen stukken of de afschriften van de uitgaande stukken

alfabetische registers op trefwoord

nadere toegang op de losse stukken (zie bijlage 1 bij de inventaris 46, deel 1).

Overzicht ambten en districten op het platteland 1813-1850

gebied kwartierscommissariaten 1813-1817	periode waar- over stukken aanwezig zijn	inventaris- nummers	verwijzingen
Arnhem	1813-1814	1	
Nijmegen	1813-1814	2-10	
Tiel	1814-1817	11-15.1	
Zutphen	1814-1817	16-51	bevat ook stukken betreffende de <i>Land- storm</i>

plaats	hoofdschoutambten 1817-1825	periode waar- over stukken aanwezig zijn	inventaris- nummers	verwijzingen
Aalten	Bredevoort	1818-1824	189-195	
Ammerzoden	Bommelerwaard	1818-1824	247-256	zie ook 670 (1824,1825)
Angerlo	Doesburg	1818-1824	189-195	
Apeldoorn	Middel-Veluwe	1818-1825	61 - 75	zie ook 280 (1825)
Appeltern	Maas en Waal	1818-1823	241-243	zie ook 659-661 (1818-1825)
Balgoij en Keent	Rijk van Nijmegen	1823	227	
Barneveld	Neder-Veluwe	1818-1825	76 - 86	zie ook 333 (1823-1825)
Batenburg	Maas en Waal	1818-1823	241-243	zie ook 659-661 (1818-1825)
Beesd	Buren en Culemborg	1818-1824	257-276	zie ook 704, 709, 710 (1825)
Beltrum	Borculo	1818-1825	158-188	
Bemmel	Over-Betuwe	1818-1825	222-226	
Bergharen	Maas en Waal	1818-1823	241-243	zie ook 659-661 (1824-1827)
Beuningen	Rijk van Nijmegen	1823	227	
Beusichem	Buren en Culemborg	1818-1824	257-276	zie ook 704, 709, 710 (1825)
Borculo	Borculo	1818-1825	158-188	
Brakel	Bommelerwaard	1818-1824	247-256	zie ook 670 (1824, 1825)
Brummen	Veluwezoom	1817-1825	87-114	zie ook 340 (1825)
Buren	Buren en Culemborg	1818-1824	257-276	zie ook 704, 709, 710 (1825)
Buurmalsen	Buren en Culemborg	1818-1824	257-276	zie ook 704, 709, 710 (1825)
Deil	Tielerwaard	1822-1824	244-246	zie ook 697 en 698 (1825)
Didam	Doesburg	1818-1825	196-219	zie ook 548 (1825)

plaats	hoofdschoutambten 1817–1825	periode waar- over stukken aanwezig zijn	inventaris- nummers	verwijzingen
Dinxperlo	Bredevoort	1818–1824	189–195	
Dodewaard	Neder-Betuwe	1818–1825	228–240	zie ook 276 (1820, 1821) en 684 (1825)
Doetinchem	Doetinchem	1817–1825	130–157	zie ook 468, 469 (1825)
Doornspijk	Over-Veluwe	1817–1824	52 – 60	zie ook 277 (1825)
Doorwerth	Veluwezoom	1817–1825	87–114	zie ook 340 (1825)
Dreumel	Maas en Waal	1818–1823	241–243	zie ook 659–661 (1818–1825)
Driel	Bommelerwaard	1818–1824	247–256	zie ook 670 (1824, 1825)
Druten	Maas en Waal	1818–1823	241–243	zie ook 659–661 (1818–1825)
Duiven	Zevenaar	1821–1822	220–221	
Echteld	Neder-Betuwe	1818–1825	228–240	zie ook 276 (1820, 1821) en 684 (1825)
Ede	Neder-Veluwe	1818–1825	76 – 86	zie ook 333 (1823–1825)
Eibergen	Borculo	1818–1825	158–188	
Elst	Over-Betuwe	1818–1825	222–226	
Epe	Middel-Veluwe	1818–1825	61 – 75	zie ook 280 (1825)
Ermelo	Over-Veluwe	1817–1824	52 – 60	zie ook 277 (1825)
Est en Opijnen	Tielerwaard	1822–1824	244–246	zie ook 697, 698 (1825)
Everdingen	Buren en Culemborg	1818–1824	257–276	zie ook 704, 709, 710 (1825)
Ewijk	Rijk van Nijmegen	1823	227	
Geldermalsen	Tielerwaard	1822–1824	244–246	zie ook 697–698 (1825)
Gendringen	Doesburg	1818–1825	196–219	zie ook 548 (1825)
Gent	Over-Betuwe	1818–1825	222–226	
Gorssel	Lochem	1818–1825	115–129	zie ook 448 (1825)
Groesbeek	Rijk van Nijmegen	1823	227	
Haaften	Tielerwaard	1822–1824	244–246	zie ook 697, 698 (1825)
Heerde	Over-Veluwe	1817–1824	52–60	zie ook 277 (1825)
's-Heerenberg	Doesburg	1818–1825	196–219	zie ook 548 (1825)
Hemmen	Over-Betuwe	1818–1825	222–226	
Hengelo	Doetinchem	1817–1825	130–157	zie ook 468, 469 (1825)
Herwen en Aerdt	Zevenaar	1821–1822	220–221	
Herwijnen	Tielerwaard	1822–1824	244–246	zie ook 697, 698 (1825)
Heteren	Over-Betuwe	1818–1825	222–226	
Heumen	Rijk van Nijmegen	1823	227	
Hoevelaken	Neder-Veluwe	1818–1825	76–86	zie ook 333 (1823–1825)
Horsssen	Maas en Waal	1818–1823	241–243	zie ook 659–661 (1818–1825)
Huissen	Over-Betuwe	1818–1825	222–226	
Hummelo en Keppel	Doetinchem	1817–1825	130–157	zie ook 468, 469 (1825)
Kerkwijk	Bommelerwaard	1818–1824	247–256	zie ook 670 (1824, 1825)
Kesteren	Neder-Betuwe	1818–1825	228–240	zie ook 276 (1820, 1821) en 684 (1825)
Kring van Dorth	Lochem	1818–1825	115–129	zie ook 448 (1825)
Laren	Lochem	1818–1825	115–129	zie ook 448 (1825)
Lede en Oude- waard	Neder-Betuwe	1818–1825	228–240	zie ook 276 (1820, 1821) en 684 (1825)
Lichtenvoorde	Borculo	1818–1825	158–188	
Lienden	Neder-Betuwe	1818–1825	228–240	zie ook 276 (1820, 1821)

plaats	hoofdschoutambten 1817–1825	periode waar- over stukken aanwezig zijn	inventaris- nummers	verwijzingen
				en 684 (1825)
Loenen	Over-Betuwe	1818–1825	222–226	
Maurik	Neder-Betuwe	1818–1825	228–240	zie ook 276 (1820, 1821) en 684 (1825)
Millingen	Rijk van Nijmegen	1823	227	
Nederhemert	Bommelerwaard	1818–1824	247–256	zie ook 670 (1824, 1825)
Neede	Borculo	1818–1825	158–188	
Oldebroek	Over-Veluwe	1817–1824	52 – 60	zie ook 277 (1825)
Ophemert	Tielerswaard	1822–1824	244–246	zie ook 697, 698 (1825)
Over-Asselt	Rijk van Nijmegen	1823	227	
Pannerden	Zevenaar	1821–1822	220–221	
Poederrijen	Bommelerwaard	1818–1824	247–256	zie ook 670 (1824, 1825)
Putten	Neder-Veluwe	1818–1825	76 – 86	
Renkum	Veluwezoom	1817–1825	87–114	zie ook 340 (1825)
Rheden	Veluwezoom	1817–1825	87–114	zie ook 340 (1825)
Rossum	Bommelerwaard	1818–1824	247–256	zie ook 670 (1824, 1825)
Rozendaal	Veluwezoom	1817–1825	87–114	zie ook 340 (1825)
Ruurlo	Doetinchem	1817–1825	130–157	zie ook 468, 469 (1825)
Scherpenzeel	Neder-Veluwe	1818–1825	76 – 86	zie ook 333 (1823–1825)
Steenderen	Doetinchem	1817–1825	130–157	zie ook 468, 469 (1825)
Ubbergen	Rijk van Nijmegen	1823	227	
Valburg	Over-Betuwe	1818–1825	222–226	
Varik en Heesselt	Tielerswaard	1822–1824	244–246	zie ook 697, 698 (1825)
Verwolde	Lochem	1818–1825	115–129	zie ook 448 (1825)
Voorst	Middel-Veluwe	1818–1825	61–75	zie ook 280 (1825)
Vorden	Lochem	1818–1825	115–129	zie ook 448 (1825)
Vuren	Tielerswaard	1822–1824	244–246	zie ook 697, 698 (1825)
Waardenburg	Tielerswaard	1822–1824	244–246	zie ook 697, 698 (1825)
Wadenoijen	Tielerswaard	1822–1824	244–246	zie ook 697, 698 (1825)
Wamel	Maas en Waal	1818–1823	241–243	zie ook 659–661 (1818–1825)
Warnsveld	Lochem	1818–1825	115–129	zie ook 448 (1825)
Wehl	Doesburg	1818–1825	196–219	zie ook 548 (1825)
Westervoort	Zevenaar	1821–1822	220–221	
Wijchen	Rijk van Nijmegen	1823	227	
Winterswijk	Bredevoort	1818–1824	189–195	
Wisch	Bredevoort	1818–1824	189–195	
Ijzendoorn	Neder-Betuwe	1818–1825	228–240	zie ook 276 (1820, 1821) en 684 (1825)
Zeddam	Doesburg	1818–1825	196–219	zie ook 548 (1825)
Zelhem	Doetinchem	1817–1825	130–157	zie ook 468, 469 (1825)
Zoelen	Neder-Betuwe	1818–1825	228–240	zie ook 276 (1820, 1821) en 684 (1825)
Zuilichem	Bommelerwaard	1818–1824	247–256	zie ook 670 (1824, 1825)

districtscommissariaten 1825–1850	periode waar- over stukken aanwezig zijn	inventaris- nummers	verwijzingen
-----------------------------------	--	------------------------	--------------

districtscommissariaten 1825–1850	periode waar- over stukken aanwezig zijn	inventarisnum- mers	verwijzingen
Over-Veluwe	1825–1827	277–279	vervolg: <i>Over- en Middel-Veluwe</i>
Middel-Veluwe	1825–1827	280–282	Zie ook 344 (1825) vervolg: <i>Over- en Middel-Veluwe</i>
<i>Over- en Middel-Veluwe</i>	1828–1837	283–329	vervolg: <i>Veluwe</i>
Neder-Veluwe	1825–1827	330–336	vervolg <i>Neder-Veluwe en Veluwezoom</i>
Veluwezoom	1825–1827	337–344	vervolg: <i>Neder-Veluwe en Veluwezoom</i>
<i>Neder-Veluwe en Veluwezoom</i>	1828–1837	345–364	vervolg: <i>Veluwe</i>
Lochem	1825–1837	448–467	vervolg: <i>Zutphen</i>
Doetinchem	1825–1827	468–478	vervolg: <i>Doetinchem en Borculo</i>
Borculo	1825–1827	479–488	vervolg: <i>Doetinchem en Borculo</i>
<i>Doetinchem en Borculo</i>	1828–1835	489–530	zie ook 467 (1828) vervolg: <i>Zutphen</i>
Bredevoort	1827–1830	531–534	vervolg: <i>Doesburg</i>
Zevenaar	1826–1831, 1833	535–541	vervolg: <i>Doesburg</i>
Doesburg	1825–1836	542–559	vervolg: <i>Doesburg en Zevenaar</i> (behalve Bredevoort: <i>Zutphen</i>)
<i>Maas en Waal en Rijk van Nijmegen</i>	1818–1836	659–663	vervolg: <i>Nijmegen</i>
Bommelerwaard	1824–1837	664–676	vanaf 1833 samen met <i>Maas en Waal en Rijk van Nijmegen</i> vervolg: <i>Benedendistricten</i>
Neder-Betuwe	1825–1832	677–696	vervolg: <i>Tielerwaard en Buren en Culemborg en Neder-Betuwe</i>
Tielerwaard	1825–1829	697–703	zie ook: <i>Tielerwaard en Buren en Culemborg</i>
Buren en Culemborg	1825–1829	704–710	zie ook : <i>Tielerwaard en Buren en Culemborg</i>
<i>Tielerwaard en Buren en Culemborg</i>	1826–1837	711–740	zie ook: <i>Tielerwaard, Buren en Culemborg, Over-Betuwe en Neder-Betuwe</i>
Over-Betuwe	1825–1836	741–764	zie ook: <i>Tielerwaard en Buren en Culemborg</i> vervolg: <i>Nijmegen</i>
<i>Tielerwaard, Buren en Culemborg, Over-Betuwe</i> (vanaf 1830) <i>en Neder-Betuwe</i> (vanaf 1832)	1830–1837	765–778	zie ook 792 en 804 (1837) vervolg <i>Tielerwaard en Buren en Culemborg</i> : <i>Benedendistricten</i> vervolg <i>Over-Betuwe en Neder-Betuwe</i> : <i>Nijmegen</i>
1837 Benedendistricten	1837–1850	817–862	
1837 Doesburg en Zevenaar	1837–1850	611–658	
1837 Nijmegen	1837–1850	779–816	zie ook 740 (1837)
1837 Veluwe	1837–1850	365–447	
1837 Zutphen	1837–1850	560–610	

De archieven van de Commissarissen van de departementen, Kwartiercommissarissen, Hoofdschouten en Districtscommissarissen hebben alleen betrekking op het platteland. Het contact tussen de steden en het provinciaal bestuur verliep rechtstreeks. In 1815 werden de volgende plaatsen gekwalificeerd als steden:

- Arnhem
- Culemborg
- Doesburg
- Doetinchem
- Elburg
- Groenlo
- Harderwijk
- Hattern
- Lochem
- Nijkerk
- Nijmegen
- Tiel
- Wageningen
- Zaltbommel
- Zutphen.

Informatie over het contact tussen deze steden en het provinciaal bestuur vindt u dus in de overige archieven van het provinciaal bestuur (de archieven van de gouverneur, van PS, van GS, kabinetsarchief).

Heel veel archiefstukken zijn verloren gegaan of vernietigd. Van de Kwartierscommissaris in Arnhem 1813–1817 is zelfs niets bewaard gebleven.

Als de correspondentie niet bewaard is gebleven, kunnen de eigentijdse toegangen een alternatief zijn voor de verloren informatie (zie bij: Tip).

Soms ging ondanks *waarneming of samenvoeging* van de ambten of districten de archiefvorming nog even op de oude voet verder.

Tip

Als het gaat om correspondentie tussen de Hoofdschouten/Districtscommissarissen en de Gouverneur/GS kunt u via de **Indices op de besluiten van de Gouverneur/GS (Archief van de Gouverneur/CdK** [toegang 40] inventarisnummers 1524–1552) nagaan welke Hoofdschout of Districtscommissaris met een bepaalde zaak te maken heeft gehad en wanneer een bepaalde zaak heeft gespeeld. Met deze datering kunt u ook gericht onderzoek doen in de archieven van de Hoofdschouten/Districtscommissarissen.

Tevens vormen de indices een **alternatief** voor de stukken die verloren zijn gegaan omdat in de indices de inhoud van de stukken verkort werd ingeschreven.

Aangezien het provinciaal bestuur nogal eens dezelfde berichten verzond aan de diverse Hoofdschouten/Districtcommissarissen kunt u gelijksoortige correspondentie bij de diverse Hoofdschouten/Districtcommissarissen verwachten.

Veel ambtelijke stukken zijn te vinden in persoons-, familie- en huisarchieven:

ambt/district	periode	hoofdschout/districtscommissaris	naam archief	toegang
Arrondissement Zutphen	1813–1817	A.P.R.C. van der Borch van Verwolde (w)	pers. archief	556
Middel-Veluwe	1817–1818	J.C. van Eck	fam. archief	545
Middel-Veluwe	1824–1827	W.G.M. van Rhemen van Rhemenshuizen (w)	fam. archief	481
Neder-Veluwe	1832–1837	S. van Lynden van Oldenaller	huisarchief Putten	426
Veluwezoom	1832–1837	S. van Lynden van Oldenaller	huisarchief Putten	426
Lochem	1817–1836	A.P.R.C. van der Borch van Verwolde	pers.archief	556
Doetinchem	1817–1825	W.H.A.C. van Heeckeren van Kell	huisarchief Ruurlo	894
Doetinchem	1835–1836	A.P.R.C. van der Borch van Verwolde (w)	pers. archief	556
Borculo	1835–1836	A.P.R.C. van der Borch van Verwolde (w)	pers. archief	556
Bredevoort	1835–1836	A.P.R.C. van der Borch van Verwolde (w)	pers. archief	556
Doesburg	1835–1836	A.P.R.C. van der Borch van Verwolde (w)	pers. archief	556
Doesburg	1837–1850	J.A.C.A. van Nispen van Sevenaer	huisarchief Sevenaer	700
Zevenaar	1817–1829	H.C.C.B. van Nispen tot Pannerden	fam. arch.	524
Zevenaar	1835–1836	A.P.R.C. van der Borch van Verwolde (w)	pers. archief	556
Zevenaar	1837–1850	J.A.C.A. van Nispen van Sevenaer	huisarchief Sevenaer	700
Over-Betuwe	1837	C.C. van Lidt de Jeude (w)	fam. archief	476
Rijk van Nijmegen	1825–1833	G. van Randwijk	fam. archief	div.
Neder-Betuwe	1817–1832	S. van Lynden van Oldenaller	huisarchief Putten	426
Maas en Waal	1817–1833	O. van Randwijck	fam. archief	div.
Tielerwaard	1817–1823	J.D. van den Steen van Wayesteyn	fam.archief	632
Tielerwaard	1837	C.C. van Lidt de Jeude (w)	fam. archief	476
Tielerwaard	1837–1839	O.W.A. van Bylandt van Mariënwaerd	Leur, huis Bergharen	567
Bommelerwaard	1837–1839	O.W.A. van Bylandt van Mariënwaerd	Leur, huis Bergharen	567
Buren en Culemborg	1837–1839	O.W.A. van Bylandt van Mariënwaerd	Leur, huis Bergharen	567
Zutphen	1837–1850	R.W. van Lynden van Hoevelaken	fam. archief	1030

- In de inventaris van de Hoofdschouten en Districtscommissarissen wordt bij de stukken verwezen naar de betreffende Persoons-, Familie- en Huisarchieven. Tevens zijn er twee bijlagen aan inventaris 46 toegevoegd met beschrijvingen van de ambtelijke stukken:
bijlage 2: Ambtelijke stukken in het archief van A.P.R.C. van der Borch van Verwolde.
bijlage 3: Ambtelijke stukken in het archief van het huis Sevenaer.

10 Waterstaatsarchieven

	jaren	toegang
--	-------	---------

Archief van Provinciale Waterstaat in Gelderland	1864–1949 (1955)	244
Archieven van Rijkswaterstaat in Gelderland: III archieven van de Directie Gelderland c.a. Zie ook de archieven van: - arrondissement Arnhem - arrondissement Zutphen - dienstkring Zutphen - dienstkring Nijmegen	(1727-) 1776-1980(-1982) 1945-1975 1945-1975 1821-1948 (1952) 1822-1950 (1951)	108 670 669 256 267
IV archieven van de Directie Bovenrivieren Bevat o.a. ook de archieven van: - dienstkring Nijmegen - dienstkring Tiel - dienstkring Zaltbommel	(1851) 1945-1980 (-1985) 1851–1949 1855–1949 1872–1952	377
Rubrieken in het archief van GS, met informatie over droge en natte waterstaat	1813–1949	39, rubrieken waterstaat, wegen en verkeer en vervoer

Onderzoekswaarde

Deze archieven komen in aanmerking als u informatie zoekt over dijken, inpolderingen, kanalen, wegen, viaducten, bruggen, sluizen, zandverstuivingen, ontgrondingen, tollens, overzetveren....kortom: informatie over de **infrastructuur** van Gelderland.

Ze behoeven echter een korte introductie:

- Van 1798–1864 was er in Gelderland alleen sprake van *Rijkswaterstaat*.
- In 1819 droeg Rijkswaterstaat het toezicht op bepaalde rijkswerken op aan Provinciale Staten, zoals het toezicht op de zee- en rivierdijken en op de sluisen, kanalen, vaarten, meren, plassen (= *natte waterstaat*), wegen en bruggen (= *droge waterstaat*), die niet werden beheerd en bekostigd door het rijk.
- Tussen 1821 en 1829 en na 1841 was het onderhoud en beheer van de grote wegen van de 2e klasse een provinciale taak.
- In 1864 werd er in Gelderland – naast Rijkswaterstaat – een Provinciale Waterstaat opgericht. Rijkswaterstaat bemoeide zich met waterstaatswerken die zij van nationaal belang achtte (de aanleg en het beheer van de grote kanalen en hoofdwegen en de bouw en het beheer van de daarvoor benodigde bruggen), Provinciale Waterstaat had bemoeienis met waterstaatswerken van regionaal belang (de kleinere wateren, wegen, bruggen en sluisen). Eenvoudig gezegd: het *Rijk* zorgde voor en hield toezicht op het *water*, de *Provincie* hield toezicht op de *waterkering*, waarvan het *beheer* en het *onderhoud* in handen lagen van de *waterschappen*, onder toezicht van *Provinciale Waterstaat*.

Literatuur

J. Gazenbeek, *Honderd jaar Provinciale Waterstaat 1864–1964*.

A. Bosch en W. van der Ham e.a., *Twee eeuwen Rijkswaterstaat 1798–1998*.

10.1 Het archief van Provinciale Waterstaat

Toegang 244, deel 4

Onderzoekswaarde

Provinciale Waterstaat (PW) had een **adviserende, leidinggevende en toezichhoudende functie** en was een **schakel** tussen het provinciebestuur en de besturen van waterschappen, polderdistricten en gemeenten.

- De taken van PW zijn grotendeels afgeleide van GS, namelijk advisering in alle waterstaatszaken. In het archief van GS [39] zijn deze adviezen vaak weer als besluit te vinden in de bundels onder de rubrieken: Waterstaat, Wegen en Verkeer en Vervoer (rubrieken 18, 19 en 20).
- In de notulen van PS [38] zijn onder andere mededelingen en voorstellen van GS, beraadslagingen, amendementen, besluiten, verslagen en adviezen aan te treffen.

Het archief van PW bestaat uit jaarverslagen, dossiers, eigentijdse toegangen en collectie kaarten met informatie over:

- de uitvoering van *droge* en *natte* waterstaatswerken (plans, bestekken en begrotingen)
- het doen van plaatselijke opnemingen, inspecties, waterpassingen en metingen
- het vervaardigen van kaarten en tekeningen
- het houden van toezicht over de provinciale werken
- het geven van bericht en raad aan PS, GS en de Commissaris der Koningin.

Toegankelijkheid

- Het archief van PW is toegankelijk door de toegang op het **archief van Provinciale Waterstaat 1864–1949 (1955)** [toegang 244, deel 4]. In bepaalde gevallen kunnen de eigentijdse toegangen een aanvulling vormen, omdat hierin van elke zaak een beschrijving wordt gegeven.

10.2 De archieven van Rijkswaterstaat in Gelderland

III archieven van de Directie Gelderland (1727-) 1776–1980 (-1982) [toegang 108]

Zie ook de archieven van:

arrondissement Arnhem, 1945–1975 [toegang 670]

arrondissement Zutphen, 1945–1975 [toegang 669]

dienstkring Zutphen, 1821–1948 (1952) [toegang 256]

dienstkring Nijmegen, 1822–1950 (1951) [toegang 267]

IV archieven van de Directie Bovenrivieren 1851 (1945-1980) (-1985)

[toegang 377]

Onderzoekswaarde

Het archief – vanaf 1814 – bestaat uit:

correspondentie

stukken betreffende de aanleg en het beheer van de grote kanalen, hoofdwegen, tram- en spoorwegen en de bouw en het beheer van de daarvoor nodige [schip]bruggen en sluizen

stukken betreffende de uitvoering van waterstaatswerken, zoals havens, veren, gebouwen [kerken, gevangenissen, justitiële gebouwen, weegbruggen]

kaarten en tekeningen in de dossiers; zie ook **toegang 875: Kaarten en tekeningen van Rijkswaterstaat ca. 1751–ca. 1848.**

Toegankelijkheid

De archieven van Rijkswaterstaat zijn toegankelijk door:

toegang 108

Archief van Rijkswaterstaat, III Directie Gelderland (1727-) 1776–1980 (–1982)

toegang 377

Archief van Rijkswaterstaat, IV Directie Bovenrivieren (1851) 1945–1980 (–1985)

Rubrieken in het archief van **Gedeputeerde Staten** [toegang 39, deel 3] met informatie over de bemoeienissen van de provincie met droge en natte waterstaat.

10.3 Rubrieken in het archief van Gedeputeerde Staten met informatie over droge en natte waterstaat

Onderzoekswaarde

In **rubriek 18 Waterstaat** vindt u informatie over:

- 18.1 toezicht op **waterstaatswerken** en **waterschappen**
vaststelling van **reglementen** en **keuren**
oprichting/opheffing van polderdistricten etc.
- 18.2 financiële **hulpverlening** bij wateroverlast
- 18.3 advisering, aanleg, verbetering en beheer van **waterstromen** en de daarbij behorende **waterstaatwerken** en **bestuurlijke inrichting**
- 18.3.2 jaarlijkse inspectie van **bergplaatsen**, **noodmaterialen** en **gereedschappen**
- 18.4.1 verhoging, verzwaring, herstel, doorsteking, aanleg, afbraak, onderhoud, beheer van **dijken**
- 18.4.2 plaatsen op of aan dijken van **putten**, **huizen**, **stallen**, **hekken**, **hooibergen**, **opritten**, **bomen**
- 18.4.4 leggen in, op of nabij dijken van **kabels**, **spoorstaven**, **buizen**, **pompen**
- 18.5 klachten over **bemaling** en het oprichten, opheffen, financieren van **gemalen**
- 18.6 wijzigingen van beekjes, sloten, weteringen (**waterleidingen** en **waterlozingen**)
- 18.7 aanleg, afbraak, herstel, wijziging, beheer, financiering, onteigening van waterstaatswerken, zoals **sluizen**, **stuwen**, **duikers**, **kribben**, **overlaten**
- 18.8 schieringen (**kostenramingen** van polder- en waterstaatswerken) en schouwrapporten (**inspecties**) van waterwerken, wegen en dijken
- 18.9 **leggers** van watergangen en kunstwerken (bruggen, tunnels, duikers, sluizen)

18.10 **rivierpolderreglement** (regels over inrichting, werkwijze en beheer van rivierpolders)

Waterstaatszaken komen ook aan de orde in de rubrieken:

- 2 Grondgebied en wapens
- 4 Bestuur en vertegenwoordiging
- 5 Ambten en Bedieningen (personeel en organisatie)
- 6 Wet- en regelgeving
- 7 Financiën
- 8 Eigendom en bezittingen
- 9 Archiefbeheer en -wezen
- 19 Wegen
- 20 Wegverkeer, spoor- en tramwegen, tollens, scheepvaart, veren, havens en luchtvaart.
- 25 Armwezen en sociale zaken
- 28 Kaarten en tekeningen.
 - *Als Bijlage 1 is een Verklarende begrippenlijst betreffende waterstaat toegevoegd.*

Toegankelijkheid

De rubrieken staan beschreven in de inventaris van het **archief van Gedeputeerde Staten**, toegang 39 (delen 2 en 3).

11 Archieven van provinciale commissies en stichtingen

deel 4

Van 1814–1949 zijn door het provinciaal bestuur diverse commissies en stichtingen ingesteld met een specifiek taakgebied. De archieven van deze commissies en stichtingen werden gedeponeerd bij de archieven van het provinciaal bestuur in Gelderland.

Taakgebied: Volksontwikkeling, natuurbescherming, monumentenzorg en erediens

0815 Commissie van advies inzake de Gelderse verordening tot natuurbescherming, ...

Taakgebied: Openbare gezondheid en volkshuisvesting

- 64 Werkcommissie streekuitbreidingsplan voor Oostelijk-Gelderland, 1926–1935.
- 1129 Commissie streekuitbreidingsplan voor Arnhem en omgeving, 1928–1934.
- 66 Commissie streekplan voor de Neder-Betuwe, 1932–1938.
- 67 Commissie streekplan voor de Veluwe, 1934–1937.
- 72 Commissie tot onderzoek van de organisatie der drinkwatervoorziening in Gelderland, 1941–1946.
- 75 Algemene commissie voor de Wederopbouw en Herstel in Gelderland, 1945-1946.
- 76 Commissie voor Wederopbouw en Herstel van de Zuidelijke Achterhoek, 1945–1947.
- 77 Commissie voor Wederopbouw en Herstel van de Betuwe, 1945–1946.
- 78 Commissie voor Wederopbouw en Herstel van het Land tussen Maas en Waal, 1945-1946.
- 79 Commissie voor Wederopbouw en Herstel van de Veluwezoom, 1945–1948.
- 80 Commissie voor Wederopbouw en Herstel van het gebied van Zutphen en omgeving, 1945–1947.
- 81 Stichting Herstel Gelderland 1945, 1946–1949.
- 82 Raad van Toezicht van de stichting "Stichting Borculo", 1925-1948.

Taakgebied: Waterstaat

- 50 Het archief van W.C.A. Staring, belast met de opnemings van waterleidingen in het district Zutphen, 1843–1846.
- 51 Nederlandsche commissarissen van de Ooijsche dijken, 1844–1854.
- 52 Nederlandsche commissaris van de polder Querdam, 1861–1907.
- 56 Commissie ter voorbereiding der regelingen van de aangelegenheden van het Kanaal van Steenenhoek, 1851–1852.
- 57 Verenigde commissie uit de Provinciale Staten van Gelderland en Zuid-Holland betreffende de vaststelling van een reglement voor het waterschap van Steenenhoek, 1856–1858.
- 59 Commissie Baakse Overlaat, 1920–1922.
- 60 De Linge-commissie, 1924–1928.
- 62 Commissie inzake de beheersregeling der Rijn-, Waal- en Maasbandijken in Gelderland, 1926–1927.
- 63 Commissie tot herziening van het Reglement op het beheer der rivierpolders in de provincie Gelderland, 1927–1931.
- 0504 Archivalia afkomstig van mr. A.A. de Ruuk over de geldigheid van de Wet van 31 Louwmaand 1810, betreffende het onderhoud van dijken, 1834.

Taakgebied: Wegen

- 58 Commissarissen van de grindweg Zutphen-Emmerik, 1869–1905.
- 0950 Commissie voor de Straat van Nijmegen naar Cranenburg (Nederlands gedeelte), 1872-1936.
- 61 Commissie voor de overbrugging der groote rivieren, 1925–1936.

Taakgebied: Verkeer en vervoer

- 73 Commissie tot bestudering van het vervoersvraagstuk, in het bijzonder voor zoveel de gemeenten Arnhem, Renkum, Wageningen en Rheden aangaat, 1945–1946.
- 74 Verkeerscommissie voor de Achterhoek, 1945-1946.

Taakgebied: Handel en nijverheid

- 68 Commissie beheersvorm N.V. P.G.E.M., 1934.
- 69 Stichting Crisissteun Landbouw Gelderland, 1932–1944.
- 70 Stichting Crisissteun Middenstand Gelderland, 1935–1948 (1952).

Taakgebied: Armwezen en sociale zorg

- 71 Rijkscommissie van advies voor de uitvoering van werken in Gelderland 1945-1950 en voorgangers, 1938-1950.

Tip

Instellingen die gerelateerd waren aan het provinciaal bestuur:

Provinciaal College van toezicht op het beheer der kerkelijke goederen en fondsen van de hervormde gemeenten in Gelderland, 1777–1979 [toegang 48]

De gouverneur was tot 1866 lid en voorzitter van het College.

Geneeskundige commissiën in Gelderland, 1801–1838 [toegang 102]

Commissie van Onderwijs in Gelderland, 1801–1857 [toegang 114]

Commissie van Landbouw in Gelderland, 1805–1851 [toegang 97]

In 1935 overgedragen door het provinciaal bestuur.

Stichting Economisch Technologisch Instituut voor Gelderland te Arnhem, 1946–1986 [toegang 809]

In het bestuur van het ETI zaten o.a. vertegenwoordigers uit het provinciaal bestuur.

12 Aanvullende informatie

Literatuur

G.A.M. Beekelaar, 'Adel en ridderschap in Gelderland in de eerste helft der negentiende eeuw', in: P.J.A.N. Rietbergen (red.), *De periferie in het centrum. Opstellen door collegae aangeboden aan M.G. Spiertz (...)*, Nijmegen 1987.

D.J.G. Buurman, *Anderhalve eeuw Gelderse statengriffiers*, Arnhem 1951.

D.J.G. Buurman, *Lijsten van gouverneurs (...), gedeputeerde staten (...), schouten en burgemeesters in de provincie Gelderland vanaf 1815* [in typescript aanwezig in de bibliotheek in het provinciehuis].

D.J.G. Buurman, 'Schets van de opeenvolgende bestuursindeelingen in Gelderland vóór de invoering van de provinciale wet in 1850'. In: *Bijdragen en mededelingen Vereniging "Gelre"*, LVII (1958) 23–45.

F.A. Helmstrijd e.a. (red.), *De Provinciale Wet honderd jaar, Gedenkboek*, Alphen aan de Rijn z.j. [1950].

J.W. Janssens, *De commissaris van de koningin. Historie en funktioneren*, Den Haag 1992.

M.J.A.V. Kocken, *Van stads- en plattelandsbestuur naar gemeentebestuur*, Den Haag 1973.

A.H.A. Lutters, *Gedeputeerde staten, hun taken en bevoegdheden*, Den Haag 1977.

A.H. Martens van Sevenhoven, 'Schets van de geschiedenis der burgerlijke gemeenten in Gelderland vóór de invoering der gemeentewet van 1851'. In: *Bijdragen en mededelingen der Vereniging 'Gelre'*, XXIV (1921) 1–50 en XXVI (1923) 87–89.

G.A. de Meester, *Geschiedenis van de staten van Gelderland van den oorsprong tot heden*, tweede deel (1722–heden), Harderwijk 1864.

G.J. Mentink en H.C. Stol, *Cultuur in Gelderland na 1850: een inleiding tot literatuur en bronnen*.

S.J.R. de Monchy en A.H. Günther, *Handboek voor het Nederlandse provincierecht*, Zwolle 1976.

C.W. van der Pot, *Bestuurs- en rechtsinstellingen der Nederlandse Provinciën*, Zwolle 1949.

Van Gelre tot Gelderland. 650 jaar besturen van Gelderland, Nijmegen 1989.

Provinciale en lokale ontwikkelingen zijn in het algemeen te vinden in:

Bijdragen en Mededelingen van de vereniging Gelre [RAGId, studiezaal en bibliotheek].

Indexen: D.A. Brinkerink, *Beredeneerde index op de Bijdragen en Mededeelingen, I-XL [1898-1937]*.

J. Drost, *Index Bijdragen en Mededelingen 'Gelre'. Vervolg, 1938-1987*.

Beredeneerde index op de 'Bijdragen en Mededelingen' van de Vereeniging 'Gelre'. Vervolg, XLI (1938)–LXXVIII (1987).

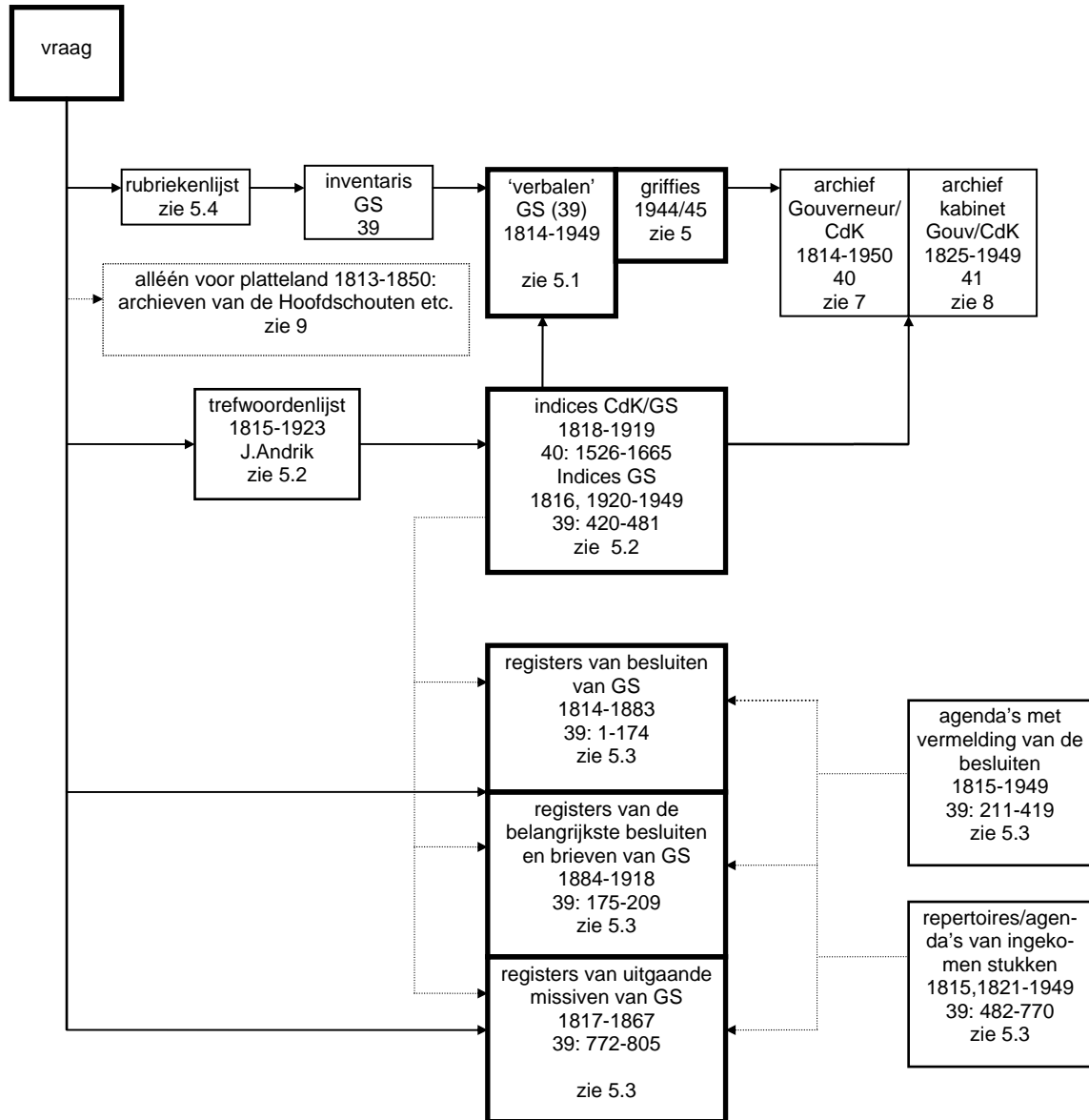
De serie *Werken van de vereniging Gelre* [RAGId, studiezaal en bibliotheek].

Gelders Erfgoed [RAGId, bibliotheek].

13 Schematische weergaven van de algemene bestuursarchieven

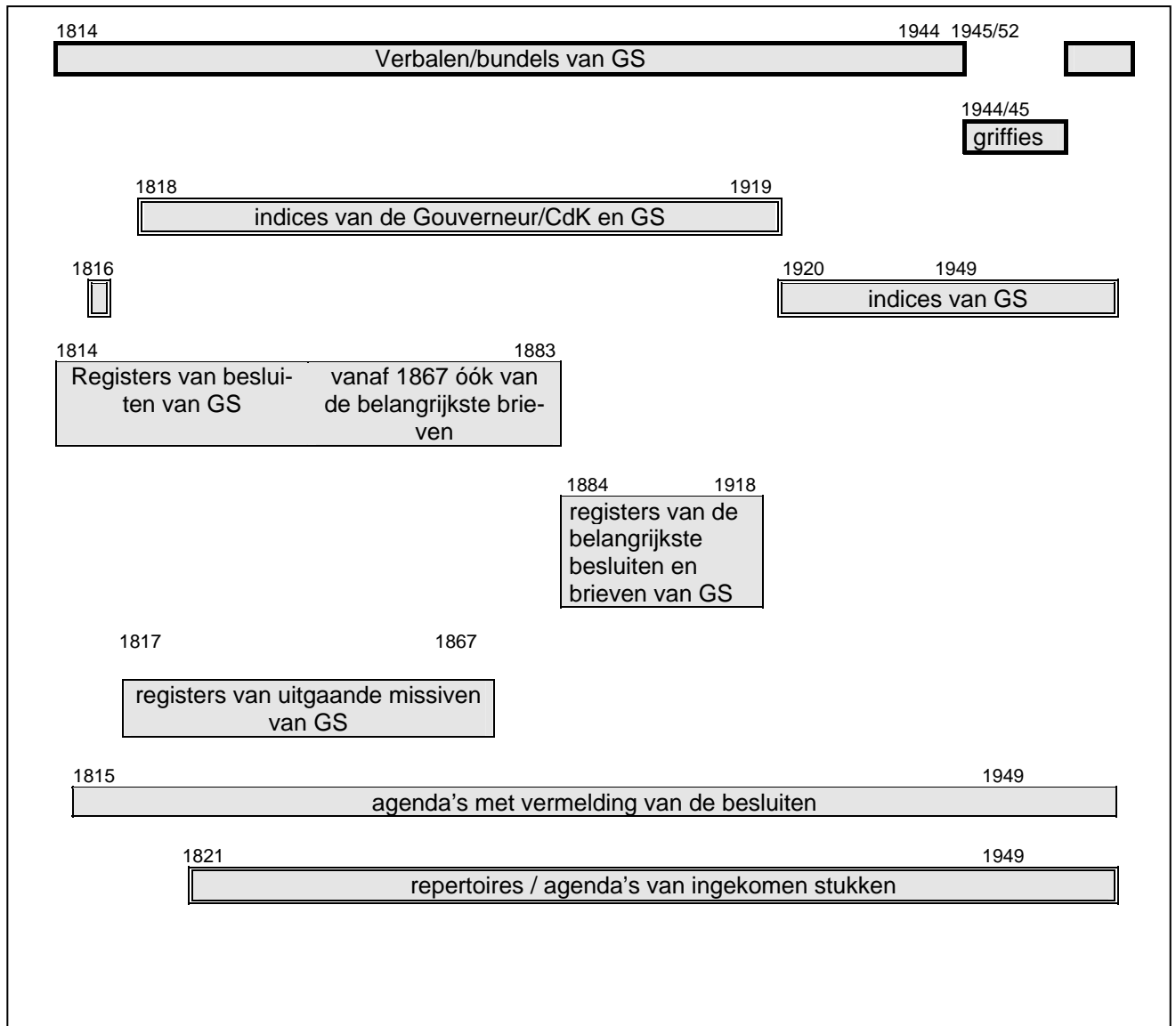
Onder **algemene bestuursarchieven** verstaan we die archieven die het gehele bestuursterrein beslaan (GS, Gouverneur/CdK, griffies), in tegenstelling tot de 'speciale' archieven die een taak of een taakgebied bestrijken (provinciale waterstaat, commissies)

13.1 Schema van de zoekstrategie voor het archief van GS

————> aanbevolen route langs de diverse archiefbestanddelen
> hulpmiddelen bij het bepalen van vergaderdatum en besluitnummer

13.2 Tijdbalken bij de archiefbestanddelen van GS

het archief

Eigentijdse toegangen

series

Zie voor een korte uitleg bij de schema's **13.3 Verkorte zoekstrategie voor het archief GS**.

13.3 Verkorte zoekstrategie voor het archief van GS

- Korte uitleg bij de schema's 13.1 en 13.2.

Onderzoek in de archiefstukken zelf:

- **De verballen 1814–1952** (zie 5.1): aan de hand van de Rubriekenlijst (zie 5.4) bepaalt u eerst in welke van de 28 rubrieken u geïnteresseerd bent, daarna in welke subrubriek om uiteindelijk aan de hand van een beschrijving in de inventaris van GS [toegang 39, deel 2–3] een keuze uit de inventarisnummers te maken.
Een belangrijk *alternatief* voor de periode **1813–1850**, maar alleen voor de **plattelandsgemeenten, vormen de archieven van de Kwartierscommissarissen, Hoofdschouten en Districtscommissarissen 1813–1850** (zie 9): [toegang 46].
- **Voor de periode 1944/1945: de archieven van de provinciale griffies** (zie 5):
Inventaris van het archief van het tijdelijk provinciaal bestuur van Gelderland in het bevrijde gebied, gevestigd te Nijmegen, 1944–1945 [toegang 44, deel 4].
Inventaris van het archief van het tijdelijk provinciaal bestuur van Gelderland in het bezette gebied, gevestigd te Lochem, 1944–1945 [toegang 45, deel 4].
- Voor de volledigheid kunt u – wat betreft bijvoorbeeld benoemingen van burgemeesters, veldwachters – ook nog de **archieven van de Gouverneur/CdK 1814–1950** (zie 7) en het **Kabinetsarchief 1825–1949** (zie 8) raadplegen.

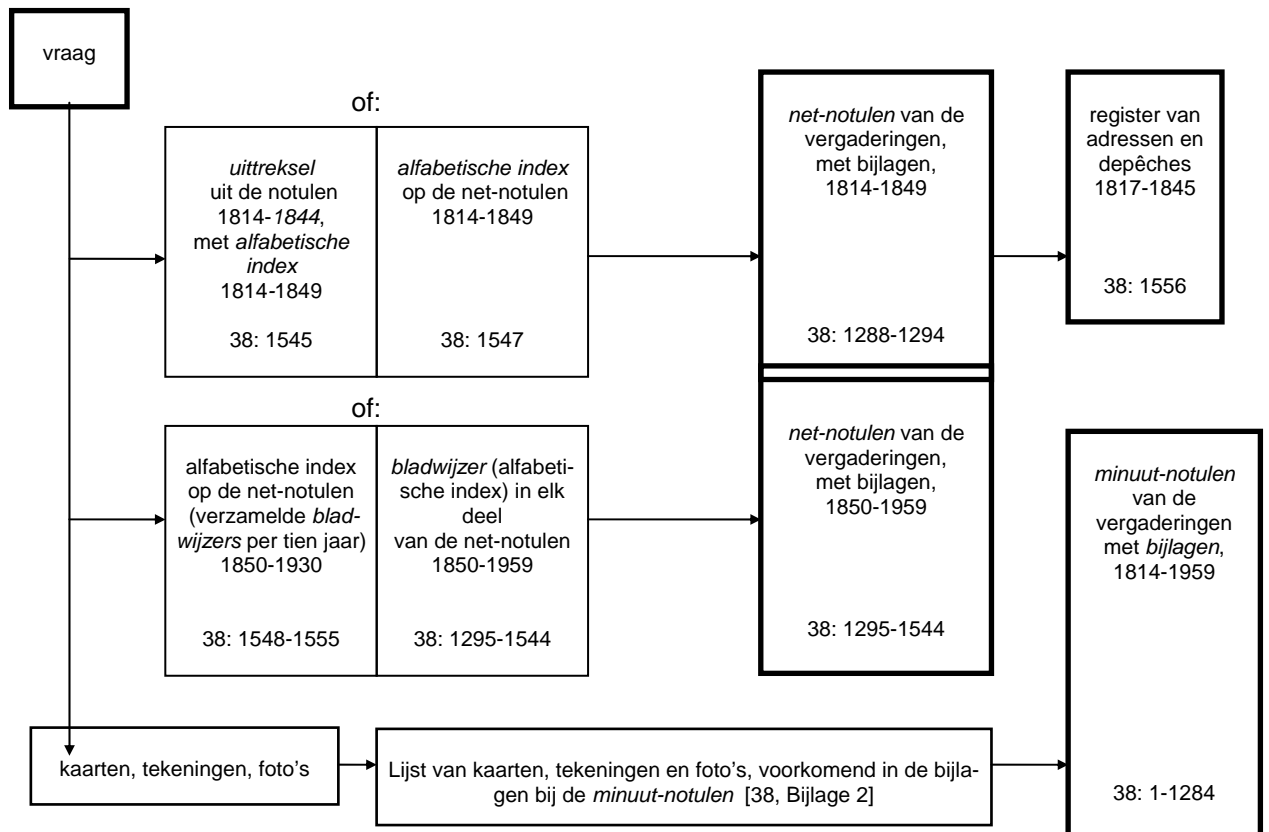
Als de archiefstukken zelf ontbreken kunt u toch nog informatie over een bepaald onderwerp vinden in de:

- **Indices op de besluiten van CdK/GS van 1818–1919** (zie 5.2): het archief Gouverneur/CdK [toegang 40], inventarisnummers 1526–1665.
Van 1818–1920 zijn de Indices gezamenlijk aangelegd voor zowel GS als voor de Gouverneur/CdK, maar geplaatst in het archief van de Gouverneur/CdK.
De jaren 1843, 1877 en 1894 ontbreken geheel, gedeeltelijk ontbreken 1875, 1876, 1892, 1895, 1907 en 1908.
- **Indices op de besluiten van GS 1816, 1920–1949** (zie 5.2): het archief van GS [toegang 39, deel 2], inventarisnummers 420–481.
- De **Trefwoordenlijst 1815–1923** (zie 5.2) gebruikt u om te bepalen onder welk trefwoord “uw” besluiten kunnen staan ingeschreven in de indices.
- **Registers van besluiten van GS 1814–1883 (vanaf december 1867 óók van de belangrijkste brieven)** (zie 5.3): [toegang 39, deel 2] inventarisnummers 1–174.
- **Registers van de belangrijkste besluiten en brieven van GS 1884–1918** (zie 5.3): [toegang 39, deel 2] inventarisnummers 175–209.
- **Registers van uitgaande missiven 1817–1867** (zie 5.3): [toegang 39, deel 2] inventarisnummers 772–805.

Hulpmiddelen bij het bepalen van een vergaderdatum en besluitnummer (zie 5.3):

- **Indices op de besluiten van de Gouverneur/CdK 1818–1919:** [toegang 40, deel 1] inventarisnummers 1526–1665.
- **Indices op de besluiten van GS 1816, 1920–1949:** [toegang 39, deel 2] inventarisnummers 420–481.
- **Registers van besluiten van GS 1814–1883 als nadere toegang op het Register van uitgaande missiven van GS 1817–1867** en andersom: [toegang 39, deel 2] inventarisnummers 1–174.
- **Notulen/Agenda's van de vergaderingen van GS met vermelding van de besluiten 1815–1949:** [toegang 39, deel 2] inventarisnummers 211–419.
- **Repertoires/Agenda's van ingekomen stukken 1815, 1821–1949:** [toegang 39, deel 2] inventarisnummers 482–770.

13.4 Schema van de zoekstrategie voor het archief van PS

13.5 Verkorte zoekstrategie voor het archief van PS

- Korte uitleg bij het schema 13.4.

U kunt het beste onderzoek doen in de net-notulen; deze zijn compleet, goed leesbaar en goed toegankelijk.

- De net-notulen uit de periode 1814–1849 [toegang 38, deel 1, inventarisnummers 1288–1294] zijn toegankelijk door middel van:

een **uittreksel uit de notulen over 1814–1844, met een alfabetische index over 1814–1849** [toegang 38, deel 1, inventarisnummer 1545],
gedrukt, met verkorte weergave van notulen en verslagen,

een **alfabetische index op de netnotulen 1814–1849** [toegang 38, deel 1, inventarisnummer 1547],
handgeschreven en minder uitgebreid dan het gedrukte exemplaar

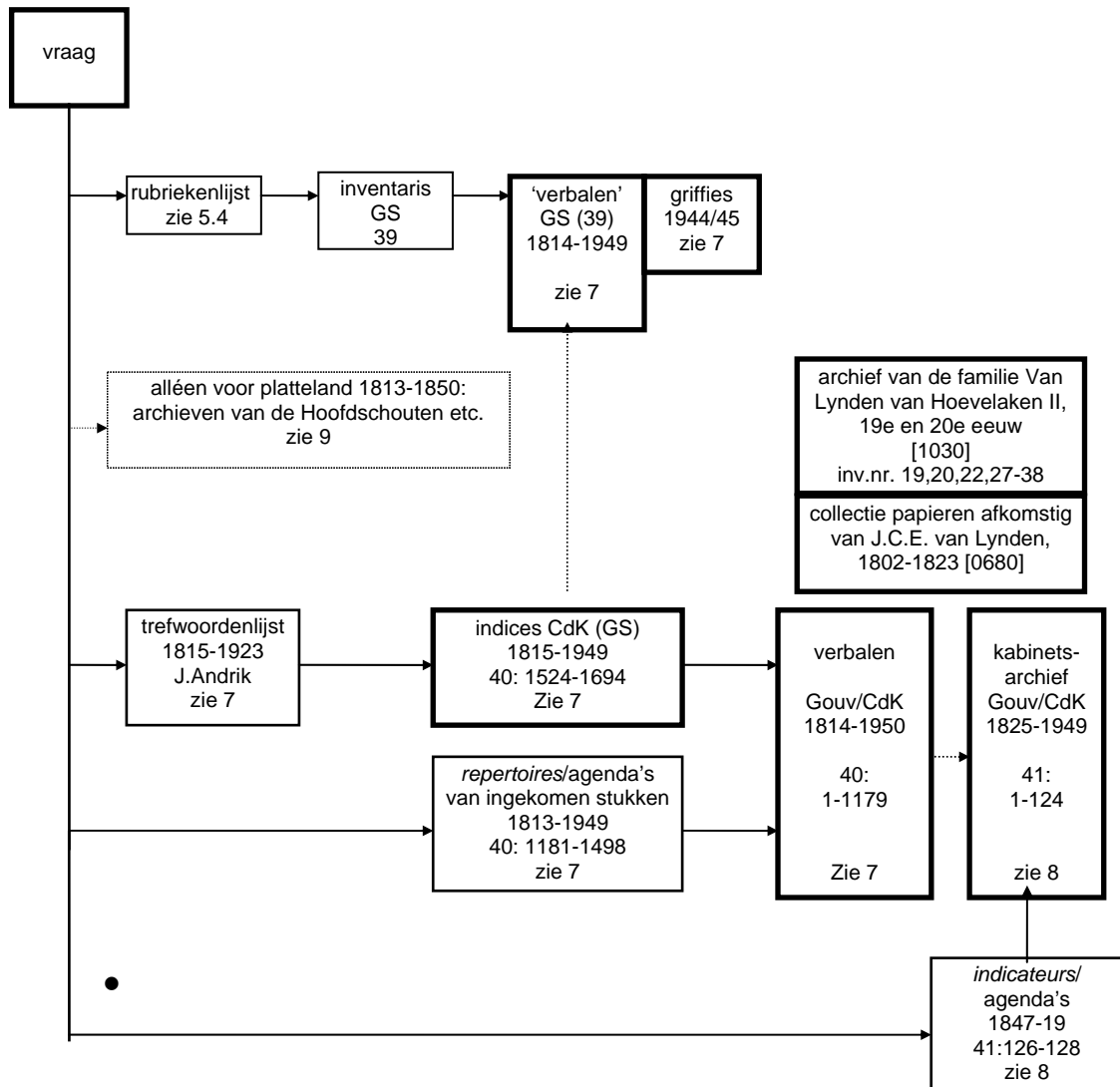
- **De net-notulen uit de periode 1850–1959 [toegang 38, deel 1, inventarisnummers 1295–1544] zijn toegankelijk door middel van:**

de **verzamelde bladwijzers**, per 10 jaar, 1850–1930 [toegang 38, inventarisnummers 1548–1555];

de **bladwijzer**, aanwezig in elk gedrukt deel met de net-notulen en bijlagen, 1850–1959 [toegang 38, deel 1, 1295–1544].

- In de net-notulen wordt verwezen naar uitgaande brieven van PS, waarvan de afschriften zijn opgenomen in het **register van adressen en dépêches, 1817–1845**. [toegang 38, deel 1, inventarisnummer 1556]
- De bijlagen in de vorm van **kaarten, tekeningen en foto's** zitten niet bij de net-notulen maar bij de minuut-notulen (zie de toegang van toegang 38 bijlage 2: *Lijst van kaarten, tekeningen en foto's, voorkomend in de bijlagen bij de minuut-notulen*).

13.6 Schema van de zoekstrategie voor het archief van de Gouverneur/CdK en het Kabinetsarchief

13.7 Verkorte zoekstrategie voor het archief van de Gouverneur/Commissaris en het Kabinetsarchief

- Korte uitleg bij het schema 13.6.

Onderzoek in de archiefstukken zelf:

- **De ‘verbalen’ van Gedeputeerde Staten 1814–1949: een belangrijk deel van de gewone stukken en de kabinetsstukken van de Gouverneur/CdK is terechtgekomen in het archief van Gedeputeerde Staten.** Aan de hand van de *Rubriekenlijst* (zie 5.4) bepaalt u eerst in welke van de 28 rubrieken u geïnteresseerd bent, daarna in welke subrubriek om uiteindelijk aan de hand van een beschrijving in de *inventaris van GS* [toegang 39, deel 2–3] een keuze uit de inventarisnummers te maken. U herkent de Gouverneur/CdK-stukken (meestal) aan de kwalificatie: *Brief/Besluit van de Gouverneur/CdK* of *Kabinet*.
- **De verbalen van de Gouverneur/Commissaris 1814–1950** (zie 7) en – onder andere voor bepaalde benoemingen – uitgebreid met onderzoek in het **Kabinetsarchief 1825–1949** (zie 8).
- **De verbalen in het Kabinetsarchief 1825–1949** (zie 8).
- **Voor de periode 1814–1825** (zie 7 of 8):
 - *Collectie papieren afkomstig van J.C.E. van Lynden, 1802–1823, met retroacta* [toegang 680].
 - *Archief van de familie Van Lynden van Hoevelaken (II), 19e en 20e eeuw*, [toegang 1030, inventarisnummers 19, 20, 22, 27–38].
 - J.C.E. van Lynden was van 1814–1825 Gouverneur in Gelderland.
- **Voor de periode 1944/1945: de archieven van de provinciale griffies** (zie 7 of 8):
 - *Inventaris van het archief van het tijdelijk provinciaal bestuur van Gelderland in het bevrijde gebied, gevestigd te Nijmegen, 1944–1945* [toegang 44, deel 4].
 - *Inventaris van het archief van het tijdelijk provinciaal bestuur van Gelderland in het bezette gebied, gevestigd te Lochem, 1944–1945* [toegang 45, deel 4].
- Een belangrijk *alternatief* voor de **periode 1813–1850**, maar alléén voor de **plattelandsgemeenten** vormen de **archieven van de Kwartierscommissarissen, Hoofdschouten en Districtscommissarissen 1813–1850** (zie 9): [toegang 46, deel 1].

Als de archiefstukken zelf ontbreken kunt u toch nog informatie over een bepaald onderwerp vinden in de:

- **Indices op de besluiten van de Gouverneur/CdK (en GS), 1815–1949** [toegang 40, deel 1], inventarisnummers 1524–1694.
 - De **Trefwoordenlijst 1815–1923** (zie 7) gebruikt u om te bepalen onder welk trefwoord “uw” besluiten kunnen staan ingeschreven in de indices.
 - Van 1818–1920 zijn de Indices gezamenlijk aangelegd voor zowel GS als voor de Gouverneur/CdK, maar geplaatst in het archief van de Gouverneur/CdK. Als een besluit genomen is door GS gaf men dat aan met een tekenje (‘n g, gs, v, c of o) achter het besluitnummer.
 - De jaren 1843, 1877 en 1894 ontbreken geheel, Gedeeltelijk ontbreken 1875, 1876, 1892, 1895, 1907 en 1908.

Hulpmiddelen bij het bepalen van een **besluitdatum en besluitnummer** van de verbalen van de Gouverneur/CdK:

- **Indices op de besluiten van de Gouverneur/CdK (en GS) 1815–1949:** [toegang 40, deel 1] inventarisnummers 1524–1694.
- **Repertoires/Agenda’s van ingekomen stukken 1813–1949:** [toegang 40, deel 1] inventarisnummers 1181–1498.
- **Indicateurs/Agenda’s van ingekomen stukken in het Kabinetsarchief 1847–1900:** [toegang 41, deel 1] inventarisnummers 126–128.
 - De Indices op de besluiten van de Gouverneur/CdK (en GS) zijn geen toegang op het Kabinetsarchief.

14 Bijlagen

14.1 Bevrijdingsdata van gemeenten in Gelderland

- Bron: *Overzicht der werkzaamheden van het Militair Gezag gedurende de bijzondere staat van beleg 14 September 1944 - 4 Maart 1946* (z.j., z.p.), 79-80.

Aalten	30-3-45	Hattem	18-4-45
Ammerzoden	5-5-45	Hedel	5-5-45
Angerlo	5-4-45	Heerde	17-4-45
Apeldoorn	17-4-45	Heerewaarden	23-4-45
Appeltern	20-9-44	Hemmen	23-9-44
Arnhem	16-4-45	Hengelo	1-4-45
Barneveld	17-4-45	Herwen en Aerdt	1-4-45
Batenburg	19-9-44	Herwijnen	5-5-45
Beesd	5-5-45	Heteren	24-9-44
Bemmel	21-9-44	Heumen	17-9-44
Bergh	1-4-45	Hoevelaken	22-4-45
Bergharen	19-9-44	Horssen	17-9-44
Beuningen	17-9-45	Huissen	3-4-45
Beusichem	5-5-45	Hummelo en Keppel	3-4-45
Borculo	1-4-45	Hurwenen	5-5-45
Brakel	5-5-45	Kerkwijk	5-5-45
Brummen	15-4-45	Kesteren	5-5-45
Buren	5-5-45	Laren	5-4-45
Buurmalsen	5-5-45	Lichtenvoorde	31-3-45
Culemborg	5-5-45	Lienden	5-5-45
Deil	5-5-45	Lochem	2-4-45
Didam	3-4-45	Maurik	5-5-45
Dinxperlo	30-3-45	Millingen	11-2-45
Dodewaard	23-9-44	Nederhemert	5-5-45
Doesburg	16-4-45	Neede	1-4-45
Doetinchem	1-4-45	Nijkerk	18-4-45
Doornspijk	19-4-45	Nijmegen	17-9-44
Dreumel	19-9-44	Oldebroek	18-4-45
Maas en Driel	5-4-45	Ophemert	5-5-45
Druten	25-9-44	Overasselt	17-9-44
Duiven	3-4-45	Pannerden	3-4-45
Echteld	5-5-45	Poederoyen	5-5-45
Ede	17-4-45	Putten	18-4-45
Eibergen	1-4-45	Renkum	16-4-45
Elburg	19-4-45	Rheden	16-4-45
Elst	26-9-44	Rossum	5-5-45
Epe	19-4-45	Rozendaal	16-4-45
Ermelo	19-4-45	Ruurlo	1-4-45
Est en Opijnen	5-5-45	Scherpenzeel	5-5-45
Ewijk	19-9-44	Steenderen	16-4-45
Gameren	5-5-45	Tiel	5-5-45
Geldermalsen	5-5-45	Ubbergen	20-9-44
Gendringen	30-3-45	Valburg	23-9-44
Gent	2-4-45	Varik	5-5-45
Gorssel	6-4-45	Voorst	17-4-45
Groenlo	31-3-45	Vorden	1-4-45
Groesbeek	17-9-44	Vuren	5-5-45
Haaften	5-5-45	Waardenburg	5-5-45
Harderwijk	18-4-45	Wadenoyen	5-5-45

Wageningen	16-4-45	Wychen	19-9-44
Wamel	6-10-44	Zaltbommel	5-5-45
Warnsveld	5-4-45	Zelhem	3-4-45
Wehl	2-4-45	Zevenaar	3-4-45
Westervoort	3-4-45	Zoelen	5-5-45
Winterswijk	31-3-45	Zuilichem	5-5-45
Wisch	1-4-45	Zutphen	15-4-45

14.2 Lijst van polderdistricten

Arnhemsche en Velpsche Broek

Baarbroeksche dijk en Angerlosche Zomerdijken

Bommelerwaard beneden den Meidijk

- *Opgeheven bij Statenbesluit 18-01-1934 nr. 8.*

Dorpspolders: Brakel

Poederoyen

Zuilichem beneden den Meidijk

Bommelerwaard boven den Meidijk

Dorpspolders: Aalst

Ammerzoden en Well

Bruchem

Delwijnen

Driel

Gameren

Hedel

Hurwenen

Kerkwijk

Nederhemert benoorden de Maas

Nieuwaal

Rossum

Zaltbommel

Zuilichem boven den Meidijk

Brummensche bandijk

Waterschap onder Empe i.o. *(oprichting niet doorgedaan)*

Waterschap Overmarsch i.o. *(oprichting niet doorgedaan)*

Buren

Dorpspolders: Achter den Haag

Asch

Beusichem en Zoelmond

Buren en Erichem

Buurmalsen

Tricht

Circul van de Ooij

Culemborg

Dremptsche, Oldenhaafsche, Hooglurensche en Oldburgsche dijken

Hatterm

Herwen, Aerdt en Pannerden

Liemers

Dorpspolders: Babberik, Holthuizen en Didam

Geldersoord en Westervoort

Lathem, Bahr en Giesbeek

Maas en Waal

- *Zie ook het waterschap Gecombineerde Waterlossing Rijk van Nijmegen en Maas en Waal.*

Polder de Marsch, Lede en Oudewaard

Nederbetuwe

Dorpspolders: Aalst

Echteld

Eck en Wiel

Heusden

Hien en Dodewaard

Ingen

Kapel- en Kerk-Avezaath

Kesteren

Lienden

De Marsch, Lede en Oudewaard

Maurik

Meerten
Ochten
Ommeren
Ravenswaaij
Rijswijk
Ijzendoorn
Zandwijk
Zoelen

Rijk van Nijmegen

Dorpspolders: Afferden
Alphen
Altforst
Appeltern
Balgoij en Keent
Batenburg
Bergharen
Beuningen
Deest
Dreumel
Druten
Ewijk
Hees en Neerbosch
Hernen
Heumen

- *In 1918 overgenomen van Teersche Sluispolder.*

Horssen
Leeuwen
Leur
Maasbommel
Neerasselt
Niftrik
Overasselt
Puiflijk
De Teersche Sluispolder
Wamel
Weurt
Wijchen
Winssen

Rijk van Nijmegen en Maas en Waal

- *Zie ook het waterschap Gecombineerde Waterlossing Rijk van Nijmegen en Maas en Waal.*

Over-Betuwe

Dorpspolders: Andelst
Angeren
Bemmel
Doornenburg
Driel
Elden
Elst
Gendt
Hemmen
Herveld
Heteren
Homoet
Huissen
Indoornik
Lakemond
Lent
Loenen en Wolferen
De honderd morgen van Pannerden

- Oosterhout
Randwijk
Ressen en Indoornik
Slijk-Ewijk
Valburg
Zetten
- Tielerwaard
Dorpspolders: Dalem
Deil
Drumpt
Enspijk
Est
Geldermalsen
Gellicum
Haften
Heesselt
Hellouw
Herwijnen
Meteren
Neerijnen
Ophemert
Opijnen
Rumpt
Tiel
Tuil
Varik
Vuren
Waardenburg
Wadenoijen
Zennewijnen
- Veluwe (Gelderland en Overijssel)
Dorpspolders: Apeldoorn
Beekbergen
Epe-Emst
Gietelo
Heerde
Marle
Nijbroek
Oene
Terwolde
Twello
Vaassen
Veessen
Vorchten
Welsum
Wilp
- Wageningen en Bennekom
- *Zie ook Waterschap Wageningen en Ede.*

14.3 Lijst van waterschappen

Omkading onder de gemeenten Vlijmen, Engelen, Bokhoven, Well en Hedikhuizen, de Korenwaard, Alemsche en Drielsche Uiterwaard

Polder Arkenheem (zeepolder)

Polder Asperen

Asperen, Heukelum, Spijk, de Geeren, Goilberdingen en Everdingen

- *Zie ook de waterschappen Polder Asperen, Polder Goilberdinger- en Everdingerwaarden, Grondsteinsche polder etc. en Polder Spijk.*

Waterschappen van de Baakse Beek

Barneveldsche Beek

Waterschap van de Berkel

Afdelingen: Beneden-Berkel

 Beneden-Slinge

 Boven-Berkel

 Boven-Slinge

Waterschappen de Berkel, de Baaksche Beek en de Oude IJssel

Waterschap van de Dortherbeek (Gelderland – Overijssel)

Bedijking langs Dronten

Collegiën der Exonereerende landen

Gecombineerde Waterlossing Rijk van Nijmegen en Maas en Waal

- *Zie ook de polderdistricten Maas en Waal, Rijk van Nijmegen en Rijk van Nijmegen/Maas en Waal.*

“Het Veenraadschap der Geldersche en Stichtsche Veenen”

Gelderse Vallei

Waterschappen in de Geldersche Vallei (Barneveldsche Beek, de Lunterensche Beek, Wageningen en Ede, Grebbe en Grebbedijk, Heiligenberger Beek, 't Hogeland en Heemraadschap de Eem, beken en aanleve van dien).

Polder Goilberdinger- en Everdingerwaarden

- *Zie ook waterschap Asperen, Heukelum etc.*

Grondsteinsche polder, ofwel Notenboomsche, Grondsteinsche en Steenwaardsche polder

Polder Heukelum

- *Zie ook het waterschap Asperen, Heukelum etc.*

Waterschap van de Linge-Uitwatering

Waterschap van de Beneden-Linge

Waterschap van de Boven-Linge

Maasakker en Diedensche Uiterdijk

Waterschap Nijmegen – Duitse grens

Oldebroek (zeepolder)

De Algemene Omkading

Oosterwolde (zeepolder)

Waterschap van de Oude IJssel

- *Zie ook de waterschappen De Berkel, de Baaksche Beek en de Oude IJssel*

Waterschap “De Schipbeek”

Polder Spijk

Tielerwaardsche Lingevalken

Wageningen en Ede

- *Zie ook de Waterschappen in de Gelderse Vallei.*

Dijkschap Grebbedijk

- *Zie ook de Waterschappen in de Gelderse Vallei.*

Waterschap Luntersche Beek

- *Zie ook de Waterschappen in de Gelderse Vallei.*

14.4 Lijst van buitenpolders

Acquoy

Afferdensche en Deestsche Uiterwaardenpolder

Angerensche en Doornenbursche Buitenpolder

Bahr en Lathum

Oostelijk gedeelte van de Bakerwaard

Balgoij en Keent

Polder van Beek (Boven- en Benedenwaterpolder)

Beesd

Bommelsche, Gentsche en Ooijrijksche polder

Boven-Drielsche Uiterwaard

Crobsche Waardpolder

- *Zie ook Buitenpolder de Crob.*

Waterlandspolder van Doornspijk

Drutensche Uiterwaardenpolder

Eendenpoelsche buitenpolder

Erlecom

De Geeren

- *Zie ook het waterschap Asperen, Heukelum etc.*

Geitenwaardsche polder

De Gentsche Waarden

's-Gravenweerd

Heerewaarden

Heessche, Beuningsche en Weurtsche uiterwaardenpolder

De Beneden-Waarden van Herwijnen

Uiterwaardenpolder van Huissen

Hulshorst

Hurwenensche Uiterwaardenpolder

Loerbeek

Maanen en Veldhuizen

Malburgen

Mariënwaard

Meinerswijk

Millingen, de Duffelt, Zeeland en Querdam

De Duffeltsche polder vóór 1838; Buitenpolder Millingen per 01-01-1907 Millingen de Duffelt en Zeeland

Het Munnikenland

Het Eiland Nederhemert

Netterden

De Nijenbeker en Wilpsche klei

Pannerdensche Waard

Buitenpolder van Randwijk en Heteren

Westerpolder op de Rhederlaag

Rhenoy

Rosandsche polder

Soerensche Broekpolder

- *Vanaf juli 1946 polder van de Soerensche en Leeuwenhemdsche dijk*

De Teerse Sluispolder

- *Zie ook het Polderdistrict Rijk van Nijmegen en het Waterschap van de Baakse Beek.*

Voorsterbeekpolder

De Voorsterklei

Benedenste polder onder Wageningen

Bovenste polder onder Wageningen

Wamelsche uiterwaardenpolder

Willemspolder

IJsseloordsche polder

Waterschap De Rhenensche Nude en Achterbergsche Hooilanden

Heemraadschap De rivier de Eem, beken en aankleve van dien

De Slaperdijk

Molenpolder van Wamel, Dreumel en Alphen

Bredevoortsche Beek

Hoofheemraadschap de Vijfheerdenlanden en Alblasserwaard met Arkel en beneden de Zouw

Giesbeeksche buitenpolder

Valenwaardsche buitenpolder onder Angerlo

Pleypolder onder Huissen en Westervoort

Rijswijksche en Ravenswaaijsche buitenpolder

Buitenpolder de Crob, later Crobsche Waardpolder

- *Zie ook de Crobsche Waardpolder.*

14.5 Lijst van Gelderse gemeenten, 1850-1950

Aalten
Ammerzoden
Angerlo
Apeldoorn
Appeltern
Arnhem
Balgoy
• *Per 01-05-1923 verenigd met Overasselt.*
Barneveld
Batenburg
Beesd
Bemmel
• *Bergh*
Bergharen
Beuningen
Beusichem
Borculo
Brakel
Brummen
Buren
Buurmalsen
Culemborg (*tot 1924 ook: Culenborg*)
Deil
Didam
Dinxperlo
Dodewaard
Doesburg
Ambt-Doesburg en Stad-Doesburg
• *Per 01-01-1920 verenigd tot Doetinchem.*
Doetinchem
Doornspijk
Doorwerth
• *Per 01-05-1923 verenigd met Renkum.*
Dreumel
Driel
• *Per 01-08-1944 Maasdriel geheten.*
Druten
Duiven
Echteld (*zie IJzendoorn*)
Ede
Eibergen
Elburg
Elst
Drostambt-Elten
• *Vanaf 23-04-1949.*
Epe
Ermelo
Est en Opijnen
Ewijk
Gameren
Geldermalsen
Gendringen
Gendt
• *Tot 1937 ook: Gent.*
Gorssel
Groenlo
Groesbeek

Haaften
Harderwijk
Hattem
Hedel
Heerde
Heerewaarden
Hemmen
Hengelo
Herwen en Aerdt
Herwijnen
Heteren
Heumen
Hoevelaken
Horssen
Huissen
Hummelo en Keppel
• *Tot 1869 ook: Hummelo.*
Hurwenen
Kerkwijk
Kesteren
Laren (*zie Verwolde*)
Lichtenvoorde
Lienden
Lochem
Loenen en Wolferen
• *Per 22-05-1854 verenigd met Valburg.*
Maasdriel (*zie Driel*)
Maurik
Millingen
Nederhemert
Neede
Nijkerk
Nijmegen
Oldebroek
Ophemert
Overasselt (*zie Balgoij*)
Pannerden
Poederoyen
Putten
Renkum (*zie Doorwerth*)
Rheden
Rossum
Rozendaal
• *Tot 1930 ook: Rosendaal.*
Ruurlo
Scherpenzeel
Steenderen
Tiel
Ubbergen
Valburg (*zie Loenen en Wolferen*)
Varik
Verwolde
• *Per 22-05-1854 verenigd met Laren.*
Voorst
Vorden
Vuren
Waardenburg
Wadenoyen
Wageningen

Wamel

Warnsveld

Wehl

Westervoort

Wijchen

Winterswijk

Wisch

IJzendoorn

- *Per 01-05-1932 verenigd met Echteld.*

Zaltbommel

Zelhem

Zevenaar

Zoelen

Zuilichem

Zutphen.

14.6 Lijst van Gouverneurs/Commissarissen van de Koning(in) in Gelderland

J.C.E. van Lynden	1814-1825
W.H.A.C. van Heeckeren van Kell	1825-1846
L.N. van Randwijck	1846-1847
D.W.G.J.H. Brantsen van de Zijp <i>(lid G.S. als tijdelijk waarnemer)</i>	1846-1847
W.A. Schimmelpenninck van der Oije	1847-1852
L.G.A. van Limburg Stirum	1853-1880
Opm. Bij zijn 25-jarig jubileum als gouverneur werd L.G. A. van Limburg Stirum in 1878 een fotoalbum aangeboden met foto's van de burgemeesters in Gelderland; dit album bevindt zich in het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie (in het KB) in Den Haag.	
J.H.M. Mollerus van Westkerke	1880-1909
S. van Citters	1909-1925
S. van Heemstra	1925-1945
C.G.C. Quarles van Ufford	1946-1957

Opm. Bij zijn 25-jarig jubileum als gouverneur werd L.G.A. van Limburg Stirum in 1878 een fotoalbum aangeboden met foto's van de burgemeesters in Gelderland. Dit album bevindt zich in het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie (in het KB) in Den Haag

14.7 Lijst van griffiers in Gelderland

J.F. Scheidius	1814-1820
M.J. Vtringa	1821-1847
L.A.J.W. Sloet	1848-1860
F.C.D. Bauer	1860-1865
G. van Oosterwijk	1865-1878
J.F.H. van der Feltz	1879-1883
A. Brants	1883-1918
W.A.J. Snouck Hurgronje	1919-1945
J.J.L. van Heest	1946-1951

14.8 Lijst van gedeputeerden in Gelderland

G.F. van Hugenpoth tot Aerd	1814-1818
J.F.W. van Spaen van Biljoen	1814-1815
J.A.L.F.C. van Nagell van Wisch	1814-1818
J.A.G. van Dedem	1814-1823
N. le Balleur	1814-1824
J. Brantsen	1814-1824
W.R. op ten Noort	1814-1824
A.A. Gaijmans	1814-1829
J. van Pallandt tot Walfort	1814-1844
G.J.A. van Hardenbroek	1816-1827
J.C. van Eck	1818-1835
J.H. van Rechteren van Appeltern	1818-1831
J.N. van Eck	1824-1832
C.J. van Zuylen van Nievelt tot den Brielert	1824-1825
W.B. de Salve de Bruneton	1824-1840
C.J. van Zuylen van Nievelt	1827-1836
F.W. van der Borch van Helbergen	1829-1841
L.C.J. van Nispen	1831-1856
J.C. Verschoor	1833-1835
A.L.A. Torck van Rozendaal	1836-1842
D.W.G.J.H. Brantsen van de Zyp	1836-1851
L.N. van Randwijck	1837-1842
A.C. Visscher Bouricius	1841-1849(?)
G.W. van Zuylen van Nievelt	1841-1881
C.H. van Rhemen	1842-1849(?)
J.F.H.J.E. Mackaij	1842-1847
A. Brants	1845-1853
E. van Lynden	1847-1850
R.W. van Lynden	1850-1860
C.B. Dutry van Haeften	1850-1856
A. van Daalen	1851-1864
E.L. van Voorst tot Voorst	1853-1889
J.C.F. van Hoytema	1856-1864; 1868-1883
J.F.B. van Hasselt	1856-1867
D.H.W. van Heeckeren tot Kell	1860-1868
J.E.H. van Nagell	1864-1888
D. Bas Backer	1864-1886
J.F.H. van der Feltz	1867-1979
G.A. van Nispen	1879-1889
H.O. van Os	1881-1889; 1892-1914
H.C. van der Houwen van Oordt	1883-1901
J. van der Feltz	1886-1892
L.J.M. van Essen	1888-1892
G.J.J.J.M. Dommer van Poldersveldt	1889-1914
G.W. van Rechteren van Appeltern	1889-1892
J.P.R.M. de Nerée tot Baberich	1889-1893
C.M. Brantsen	1892-1904
G.H. Thomassen a Thuessink van der Hoop	1892-1894
A.E.J. van Voorst tot Voorst	1893-1894
C.A.L. van Hugenpoth tot Aerdt	1894-1904
A.Ph.R.C. van der Borch van Verwolde	1894-1919
A.J.van Nagell van Ampsen	1901-1919; 1923

A.D.P.V. van Löben Sels	1904-1931
P.J.A.A.M. van Nispen tot Sevenaer	1904-1919
L.A.M. van Basten Batenburg	1914-1919
A.J. Blom	1914-1921
J.J. Tilanus	1919-1923
L.F.J.M. van Voorst tot Voorst	1919-1923
W.B. Kronenburg	1919-1934
H.C.M. van Nispen tot Pannerden	1919-1939
R.J. de Visser	1921-1923
J.S.F.F. van Hoogstraten	1923
H. de Liefde	1923-1938
H.W.J. Sannes	1923-1929
J.L.B. Keurschot	1923-1939
B.F. Everts	1929-1935; 1939-1946
A. van der Deure	1931-1943
G.W.J. van Koeverden	1934-1946
E.H.J. van Voorst tot Voorst	1935-1946
W.F.F. van Verscheur	1938-
C.A. Weersma-van Duin	1939-1946
J.J.W. van IJsselmuiden	1946-
J.E.S. Holthaus	1946-
W.F.P. Boshouwers	1946-
H.J. van Eck	1946-
J.P. Stormmesand	1946-1950
Eling Visser	1950

14.9 Verklarende begrippenlijst

Aardhalen	Het weghalen van aard en zoden om een dijk te herstellen
Aftichelen	Het weggraven van klei voor steenbakkerijen
Buitenpolder	Polder die geen onderdeel is van een polderdistrict, meestal buiten de hoofdwaterkering ligt en bestuurd wordt door poldermeesters (dagelijks bestuur) en geërfden. In tegenstelling tot een dorpspolder staat een buitenpolder niet in een hiërarchische relatie tot een hoger polderbestuur. Een buitenpolder stond rechtstreeks in verbinding met Gedeputeerde Staten. Het rivierpolderreglement van Gelderland onderscheidde polderdistricten, dorpspolders en buitenpolders.
Dorpspolder	Onderdeel van een polderdistrict, bestuurd door poldermeesters (dagelijks bestuur) en geërfden. Een dorpspolder kon alleen via het bestuur van het polderdistrict communiceren met Gedeputeerde Staten. Het rivierpolderreglement van Gelderland onderscheidde polderdistricten, dorpspolders en buitenpolders.
Duikersluizen	kokervormige kunstwerken, duikers voorzien van een keer- of afsluitmiddel.
Heul	Een (overwelfde) opening in een dijk om twee door die dijk gescheiden wateren met elkaar te verbinden.
Keur	Politieverordening.
Kunstwerk	Ingenieurswerk waarbij andere materialen zijn gebruikt dan aarde en zand, zoals bruggen, tunnels, duikers en sluisen.
Legger	Staat waarin voor onbepaalde tijd gegevens zijn vastgelegd met betrekking tot onroerende goederen.
Ontpoldering	<ol style="list-style-type: none">1. Een stuk grond aan de bemaling van een polder onttrekken.2. Door inpoldering voor het water ontoegankelijk maken.
Overlaat	Een verlaagd gedeelte van een dijk waarover het rivierwater heen kan vloeien bij hoogwater ter ontlasting van de rivier.
Polderdistrict	Polder, vaak bestaande uit dorpspolders, waarvan het bestuur wordt gevormd door een gecombineerd college (dijkstoel – dijkgraaf en heemraden- en hoofdgeërfden). Polderdistricten zijn hoofdzakelijk belast met de zorg voor de waterkering. Het polderdistrict stond rechtstreeks in verbinding met Gedeputeerde Staten. Het rivierpolderreglement van Gelderland onderscheidde polderdistricten, dorpspolders en buitenpolders.
Riviercorrespondentie	De verstandhouding tussen de verschillende posten die 's winters bij ijsgang of hoogwater langs beide oevers van de grote rivieren werden ingesteld en door beambten van de waterstaat bezet, om bij dreigend gevaar maatregelen te kunnen nemen.
Schiering	Een raming, vergelijkbaar met bestek en voorwaarden, van uit te voeren polder- of waterstaatswerken.
Schouw	Een geregelde verplichte inspectie, veelal één- of tweejaarlijks, van water(werken), wegen en dijken.

- Waterschap Publiekrechtelijke instelling, belast met de waterbeheersing, bestuurd door een gecombineerd college (watergraaf, heemraden en hoofdgeërfden). Waterschappen zijn hoofdzakelijk belast met het waterkwantiteitsbeheer, zoals aan- en afvoer van water, bemaling, waterstandregulering etc. Het rivierpolderreglement van Gelderland onderscheidde polderdistricten, dorpspolders en buitenpolders. Daarnaast waren er nog een aantal waterschappen die niet onder het rivierpolderreglement vielen, zoals zeepolders en waterschappen die niet aan de grote rivieren gelegen waren.
- Vluchtheuvel Een hoger gelegen plaats, bijvoorbeeld een dijkgedeelte, waarbij men bij hoogwater zijn toevlucht zoekt.